

TARİH HALKIN ZENGİNLİĞİDİR*

İsmail MIZIULU**

Çeviren: Adilhan APPA

ÖZET

Karaçay-Malkar Türkleri Kuzey Kafkasya bölgesinin en önemli Türk unsurlarından birini oluşturmaktadır. Karaçay-Malkar Türklerinin etnik oluşumu konusunda yıllardır devam eden tartışmalar ve bu tartışmalar sonucunda ortaya çıkan görüşlerden, Karaçay-Malkar Türklerinin etnik oluşumunda Hun, Bulgar ve Alan-As Türklerinin büyük pay sahibi oldukları anlaşılmıştır. Öte yandan, Kuzey Kafkasya'da Kuban kültürünün oluşmasında önemli rol oynayan Sümer ve İskit gibi eski kavimler ile 400 yıl kadar Kuzey Kafkasya'da hakimiyet kurmuş olan Hazar Türklerinin kültür unsurlarının Karaçay-Malkar Türklerinin kültür dokusunda yer aldığı da görülmektedir. Araştırmalar sonucu ortaya çıkan arkeolojik, etnografik ve linguistik veriler, Karaçay-Malkar Türklerinin Kuzey Kafkasya bölgesinde en az 5000 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Karaçay, Malkar, Kıpçak, Kafkasya, Kültür, Tarih, İskitler

Karaçay-Malkar Türklerinin tarihinde karşılaştığımız en büyük problemlerden biri de, Karaçay-Malkar halkının etnik oluşumunun nasıl meydana geldiği konusudur. Bu problem, bilim adamlarını uzunca bir zamandır meşgul etmektedir. Öte yandan şimdiye kadar bu problemi tam anlamıyla çözüme kavuşturan bilimsel bir çalışma da ortaya konulamamıştır. Bu konuda, bilim adamlarını en çok şaşırtan şey, Karaçay-Malkarlıların fizikî olarak Avrupalı görünüşlü olmalarına karşın, konuştukları dilin Türk dili olması ve Kuzey Kafkasya'nın yüksek dağlık bölgelerinde yaşamış olmasıdır. Bazı bilim adamları bütün bu unsurların birbirleriyle çelişkili olduğunu öne sürerek, Karaçay-Malkarlıların tarihî geçmişlerini kısa tutmaya çalışmaktadırlar. Ne yazık ki, kendi bilim adamlarımız içinde de, bu tip yaklaşım içinde olanlar vardır.

1959 yılında yapılan bir sempozyumda, bilim adamları, "Karaçay-Malkarlıların, Kafkasya'nın yerli kavimleri ile Alan, Bulgar ve en çok da Kıpçakların karışması sonucu ortaya çıktığı" şeklinde bir sonuca varmışlardır. Ancak bu görüşün bilimsel yönden zayıflığı birçok bilim adamı tarafından fark edilmişti. Bu yüzden, Karaçay-Malkarlıların etnik oluşumu hakkındaki bu problemin çözümü konusunda derin araştırmalar ve incelemeler yapılarak ortaya ciddi bir çalışmanın çıkarılması gerektiği ifade edilmişti. Fakat aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen henüz böyle bir çalışma ortaya konulamamıştır.

Bazı Karaçay-Malkarlı bilim adamları, yukarıda bahsedilen sempozyumun zayıf ve temelsiz görüşlerine dayanarak, "Karaçay-Malkarlıların Türk dilini konuşan atalarının Kafkasya'ya, Bulgarların ve Alanların zamanından bile çok daha sonra, XV. yüzyılda geldiğini; Karaçay-Malkarlıların kültürünün temelini de ancak XIV-XV. yüzyıllarda oluşmaya başladığını" söylemektedirler (Batçayev, 1986:132-133).

Karaçay-Malkarlıların, "Kıpçakların bir bakiyesi olduğu" hakkında yazılı bir belge olmadığı gibi, bu görüş arkeolojik, antropolojik ve linguistik veriler bakımından da zayıf kalmaktadır. Karaçay-Malkarlıların yaşadığı yerlerde Kıpçaklarla ilgili hiçbir arkeolojik delile rastlanmamıştır. Kıpçak Türkçesi, Türk dillerinin "y" diyalekti grubunda yer almaktadır. Halbuki, Karaçay-Malkarlıların konuştuğu dil "c" ve "dz" diyalekti grubuna

dahildir ve Kıpçak diline göre çok daha eski bir geçmişe sahiptir. Buna eski Yunanlı alim Ptolomeus de şahitlik etmektedir. Ptolomeus, şimdiki "Yayı" nehrini "Cayı" şeklinde adlandırmaktadır. Öte yandan, Arap seyyah İbn El-Esir, Moğolların istilası sırasında, Kuzey Kafkasya'da Kıpçakların varlığından söz etmemektedir. Timur'un ordusu geldiği zaman da, Kuzey Kafkasya'da Kıpçaklar yoktu.

Karaçay-Malkarlılar, Kıpçakların bir bakiyesi ise, Karaçay-Malkarlıları ve Kıpçakları çok yakından tanıyan komşu kavimler, Karaçay-Malkarlılara neden "Kıpçak" adı yerine, "Alan", "Bolkar" ve "As" adlarını vermişlerdir? Öte yandan, Karaçay-Malkarlılar da kendilerine neden "Kıpçak" değil de, "Alan" ve "Malkar" gibi adlar vermişlerdir?

1959 yılında yapılan sempozyumda, Karaçay-Malkarlıların dilinin Kıpçak Türkçesine benzemediğini, Türkolog U.B. Aliyev de söylemişti. U.B. Aliyev, Kıpçak Türkçesine daha çok Kırım ve Kumuk Türklerinin dillerinin benzediğini, Kırım ve Kumuk Türkçelerinde, Kıpçak Türkçesinde olduğu gibi, söz başlarındaki "c" sesinin "y" sesine dönüştüğünü (cok > yok, cöl > yol, cıl > yıl) söylemişti.

Karaçay-Malkarlıların, Kıpçakların bir bakiyesi olduğunu savunan bazı bilim adamları, "Codex Cumanicus" adlı sözlüğe dayanarak, Karaçay-Malkar dilindeki birçok sözün, Codex Cumanicus'taki sözlere çok benzediğini söylemektedirler. Doğrudur. Ancak, zaten birbirine benzemeyen hiçbir Türk lehçesi yoktur. Hunların, Bulgarların, Hazarların ve diğer Türk kavimlerinin konuştukları diller zaten birbirine benzemektedir. Bu arada, Kıpçak dilini çok iyi bilen Türkolog Y. Daşkeviç de, Codex Cumanicus'un Kıpçaklara ait olmadığını söylemektedir.

Karaçay-Malkarlılar, XV. Yüzyılda Kuzey Kafkasya'ya gelmiş olan bir Kıpçak bakiyesi ise, Kıpçaklar ve Karaçaylılar çok yakından tanıyan Gürcüler, Megreller, Abhazlar ve Osetler, XVI-XX. yüzyıllarda bile, Karaçay-Malkarlılara neden "Kıpçak" değil de, "As", "Azuh", "Basiyan" ve "Bolkar" adını vermişlerdir?

Karaçay-Malkarlıların ataları olan Kıpçaklar, Kuzey Kafkasya'ya XV. yüzyılda gelmişlerse, Kuzey Kafkasya'daki "İtkol, Terskol, Beştav, Dıh-

Tav, Koştan-Tav, Azav, Koban, Balk, Baksan, Çegem, Çerek, Terek, Kız-Burun, Kara-Agaç, Altud, Zılgı (Zolga), Ak-Baş, Kiçi-Bek, Beş-Tamak" gibi dağ ve ırmak adlarının daha önceki şekli nasıldı? Bütün bu dağ ve ırmakların daha önce başka başka adları vardı da, Kıpçaklar gelerek, bunları 130-150 yıl içinde mi değiştirdiler? Yukarıda saydığımız dağ ve ırmak adları, Kıpçaklar Kuzey Kafkasya'ya gelmeden çok daha önce de vardı. Şimdi de vardır. Hem de buralarda Türkçe konuşmayan kavimler yaşadığı halde vardır.

Türk kavimleri, Kuzey Kafkasya'ya ne zaman gelmişlerdir? Şimdi cevaplamamız gereken soru budur. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bazı Karaçay-Malkarlı bilim adamları, Timur'un ordusu Kuzey Kafkasya'yı istila ettikten sonra, XV. yüzyıl başlarından itibaren Türk kavimlerinin Kuzey Kafkasya'ya gelmeye başladıklarını ileri sürmektedirler.

Bazı bilim adamları ise, eski yazılı kaynaklarda geçen "Soan", "Kosog" ve "Gligvı" gibi kavimleri, Svan, Kabardey ve Çeçen-İnguşlarla ilişkilendirirken, sıra Karaçay-Malkarlılara geldiği zaman, "Alan", "As" ve "Bolkar" (Bulgar) gibi kavim adlarının Karaçay-Malkarlılarla bir ilgisi olmadığını söylemektedirler. Bu yüzden, bizim araştırma ve incelemelerimiz, tarihin çok derinliklerinden başlamaktadır. İlk önce, Kafkasyalı ve ovalarda yaşayan yerli halklar ile dağlı milletlerin birbirleriyle ne zaman karşılaştıkları ve yine birbirleriyle ne zaman karışmaya başladıkları hakkındaki probleme bir göz atmak gerekiyor.

Arkeolojik ve etnografik verilere göre bu iki halk 5-6 bin yıl önce birbirleriyle karşılaşarak birlikte yaşamaya başlamışlardır. Bununla ilgili, Nalçık şehrinde, Bıllım, Kişpek, Akbaş, Şaluşka, Çegem köylerinde ve Çeçen-İnguş, Karaçay-Çerkes ülkelerinde ve Kuzey Kafkasya'nın diğer bölgelerinde, tatmin edici deliller elde edilmiştir. O dönemlerden başlayarak Kuzey Kafkasya'da, hayvancılık (bilhassa koyunculuk) işiyle meşgul olan, göçebe hayatı yaşayan, kurgan tepeleri inşa eden Avrupalı görünümüne halklar yaşamaya başlamıştır. Bu halkların arkeoloji-kültür izlerinin İdil ve Yayık (Volga ve Ural) ırmakları arasında başladığı anlaşılmaktadır. Son yıllarda yapılan araştırmalara göre bu yerlerin, proto Türk kavimlerinin ata yurtlarının temeli olduğu ortaya

çıkartılmıştır. Kurgan tepe kültürü, Türk kavimlerine has bir kültürdür. Çünkü, kurgan tepe kültürü, daha sonraki Türk kavimlerinden başka halklarda görülmemiştir. Türkler dışındaki kavimler kurgan tepe kültürünü bilmemektedirler. Sözelimi, sadece Türk kavimlerinde görülen; ölüleri tahtadan yapılmış tabutlarda muhafaza etme adeti, ölünün yanına at ete koyma adeti, keçe ve "cavurun ülüş" (kürek kemiği eti payı) koyma adetleri, aşık kemiği oyunları ve daha birçok bunun gibi çeşitli adetleri söylemek yeterli olacaktır.

İdil ve Yayık ırmakları arasında yaşayan ve hayvancılıkla, özellikle de koyunculukla uğraşan ve "kurgan tepe" kültürünü oluşturan eski kavimlerin kültürleri yavaş yavaş değişik coğrafyalara yayılmaya başlamıştır. Bu yayılmayı müteakip, İdil ve yukarı Fin-Ugor halkları, Dnepr ve eski Slav halkları ile doğudaki Orta Asya ve Altay halkları birbirleriyle karışmaya başlamışlardır. Daha o zamanlardan itibaren bu kavimler Kafkasya bölgesine geldiler ve Kafkasya üzerinden ön Asya'ya, Gürcistan'a, Azerbaycan'a, Ermenistan'a geçmeye ve buralarda yaşayan yerli kavimlerle karışmaya başladılar. İşte, Karaçay-Malkar dilindeki Fin-Ugor, Slav, Semitik ve Kafkas menşeli sözler bu tarihlerden itibaren başlamıştır.

Kafkasya'da yaşayan yerli kavimler ile hayvancılıkla uğraşan kavimlerin (göçebe kavimlerin) karışması sonucunda, günümüzden 4 bin yıl önce Kafkasya'da "Maykop kültürü" meydana gelmiştir. Maykop kültürü, başlangıçta göçebe kavimlerin kültüründen başka bir şey değildi. Ancak, daha sonraları Kafkasya'nın yerli kültür unsurları, göçebe kavimlerin kültürüne karışmaya başladı. Fakat yine de, Kafkasya'nın yerli kültür unsurları, göçebe kavimlerin "kurgan tepe"lerinin altında kalmışlardır ve pek fazla üstünlük sağlayamamışlardır. Bu da, bugünkü Kafkasya kültürünün temelinde, bozkır kültürünün ne kadar derin bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Maykop kültürü zamanında, kurgan tepe kültürüne mensup kavimler Kafkasya'dan ön Asya'ya kadar gitmişlerdir. Onlar orada, eski Sümer medeniyetinin kurulmasında önemli pay sahibidirler. Arkeolojik bulgulara göre, Sümer medeniyetinden Kuzey Kafkasya'ya pek çok kültür unsurunun geldiği anlaşılmaktadır; küpeler, yüzükler, silahlar ve diğer şeyler. Bu arkeolojik

bulgular, söz bilimi bakımından da derin önem taşımaktadır. Sözelimi, Karaçay-Malkar ile Sümer dili arasında 500'e yakın birbirine benzer sözler vardır. Bu sözlerin içinde insan adları, unvan adları, akrabalık terimleri, eski inançlardaki tanrıların adları ve daha başka sözler vardır. Bizim araştırmalarımıza göre, Sümerler çok eski çağlarda Türklerin bir koluydular. Bunu ispatlayacak yeterli derecede materyal bulunmuştur. Bu yüzden de, Sümer dili ile değişik Türk lehçeleri arasında çok sayıda benzer sözler bulunmaktadır.

Arkeolojik araştırmalara göre, eski kurgan kültürünün sahipleri, İskitlerin (Aş-kişi, Aşkuz) ataları olmuşlardır. Fakat bazı bilim adamları bununla ilgili yaptıkları çalışmalarında yarı yolda kalmışlardır. Çünkü, İskitlerin millî kültürlerinin temel unsurları hiçbir şekilde bölünmeden XVIII. yüzyıla kadar Türk halklarının kültüründe yaşayıp gelmiştir. Türk halkları dışında, hiçbir halkın kültüründe, İskitlerin kültür unsurları görülmemektedir. Öyleyse, 5-6 bin yıl önce oluşan kurgan kültürünün, eski Türk kavimlerinin kültürü olduğunu söylemek için karşımızda hiçbir engel yoktur ve Türk kavimlerinin Kafkasya bölgesine gelişleri de işte bu şekilde başlamıştır.

3000-3500 yıl önce Kafkasya'da, eski kurgan kültürünün torunları olan İskitlerin kültürü yayılmaya başlamıştır. Bu yüzden biz, iskitlerin "As-kişi" veya incil'de belirtildiği gibi "Aş-kuza" şeklindeki adlarını dikkate almadan geçemeyiz. Bu adların "As" sözünden oluştuğu şüphesizdir. Eski Yunanlılar ilk önce, "As" sözünden türeterek, hayvancılıkla uğraşan göçebe kavimlerin yaşadığı yerlere, yani Kafkasya, Kuban-İdil-Don ırmakları arasındaki yerlere "Asian" adını vermişlerdir. "Orta Asya", "Küçük Asya" ve "Ön Asya" şeklindeki coğrafi terimler çok daha sonra ortaya çıkmıştır. Sözün kıyası, eski kurgan kültürü, İskitlerin atalarının kültürü ise, bu kültürün yayıldığı Kafkasya bölgesine eski Yunanlılar "Asian" adını vermişler ise, iskitlerin diğer bir adı da "As-kişi" ise ve bütün bu veriler bilimsel gerçeklerle çelişmiyor ise, ortadaki bu bilgilerin çok büyük önemi vardır. Çünkü bütün bu bilgilerin ışığında, Türk halkları, İskitlerin Kafkasya'da oldukları zamanda ikinci kere yeniden oluşmaya başlamışlardır.

2100-2200 yıl önce, eski Ermeni vakayinamelerinde, Kafkasya dağlarında yaşayan "Bulgar yurtları"ndan bahsedilmektedir. 1200-1300

yıl önce ise, Kuban ırmağı dolaylarında, bugünkü İssi-Suv (Kislovodsk) şehrinde Bulgarlar büyük bir devlet kurmuşlardır. Bulgarların "As" adlı sülalesinden, Rusların Andrey Bogolübskiy adlı prensi kendisine eş olarak Bulgarların As adlı sülalesinden bir bayan seçmiştir. Herhalde, Rus prensinin kendisine eş olarak seçmiş olduğu bayan, Bulgar prenseslerinden biri olmalıdır. Öyleyse, İskitlerin zamanından başlayarak, Bulgarlara kadar devam eden "As" sözünün, Bulgarların prens sülalelerinden birinin de adı olduğu şüphesizdir. Bu arada, "Bulgar" ile "Malkar" sözleri arasındaki şekil benzerliğine herhalde kimsenin bir itirazı olmayacaktır.

Karaçay-Malkar halkının oluşumunda "Alan" adlı Türk kavminin şüphesiz çok önemli bir yeri vardır. "Alan" sözü bugün sadece Karaçay-Malkar dilinde yaşamaktadır. Burada önemli bir noktayı belirtmekte fayda vardır; "Alan" sözü, Karaçay-Malkar dilinde "dost akraba, soydaş" anlamlarında kullanılmaktadır. "Alan" sözünün Karaçay-Malkar dilindeki bu anlamları ise Alanların da Karaçay-Malkar halkının ataları olduğuna önemli bir işarettir. Bütün bu bilgilerin ışığında, Bulgar ve Alanların Kafkasya'da yaşadığı zamanlarda, Türk dilli Karaçay-Malkarlıların oluşumunda artık sağlam bir temel atıldığı ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, Bulgar ve Alanların Kafkasya'ya gelmesinden önceki dönemlerde ise, Kafkasya'nın bazı yerli kavimleri Türkleşmişler ve artık Türk kavimleri arasında sayılmaya başlamışlardır.

Karaçay-Malkarlıların, As, Alan ve Bulgarlardan oluştuğuna, komşu kavimler de şahitlik etmektedirler. Sözelimi; Abhazlar, Megreller, Osetler, Kabardeyler, Gürcüler ve Svanlar, Karaçay-Malkarlara "As, Alan, Bolkar" adlarını boşuna vermemişlerdir. Sözün kıyası, Karaçay-Malkarlının ataları, 5-6 bin yıl önce Kafkasya'ya kurgan kültürünü getiren Türk kavimleridir.

Şimdi, bilimsel verilerin ışığında, Karaçay-Malkar halkının etnik oluşumuna biraz daha derinden bakalım. "Malkar" sözü ilk önce, 1629 yılında, Rus dokümanlarında geçmektedir. Ocak-Şubat ayları sırasında, Terek ırmağı civarının askeri amiri olan İ.A. Daşkov, "Malkarlının yaşadığı dağlarda gümüş madenini arama çalışmalarıyla" ilgili Moskova'ya iki doküman göndermiştir. Aradan 360 yıldan fazla bir zaman geçti. Malkar

halkının adı, yaşadığı yurdu ve tabiat zenginliği, âdetleri, komşu halklarla olan dostluğu hakkında çok sayıda eski doküman bulunmuştur. XVI. yüzyılın ortasında, uluslararası Avrupa siyaseti-içerisinde, yakın doğuyla ilgili çok şeyler söylenmiştir. Tabii burada, Kuzey Kafkasya ile Gürcistan'a da çok önem verilmiştir. XVI. yüzyılın ikinci yarısında, Rusya'nın sınırları Kuzey Kafkasya'ya kadar gelip dayanmıştır. Ruslar, İdil bölgesine hakim olduktan sonra, Hazar çevresine doğru yönelmişlerdir. Terek ırmağı dolaylarına gelerek, önce Kabardey feodallerini elde ettikten sonra Gürcistan'ı kendi taraflarına çekmeye çalışmışlardır. Ruslar, XVII. yüzyılın başlarından itibaren Kuzey Kafkasya'nın tabiat ve madeni zenginliklerini elde etme planlarını yapmaya başlamışlardır. İşte yukarıda bahsetmiş olduğumuz dokümanlar bununla ilgilidir. Bu dönemlerde, Rusya ile Gürcistan birbirlerine karşılıklı elçiler göndermeye başlamışlardır. Amaç, Osmanlı İmparatorluğu ile İran'a karşı ortak bir politika ortaya koymaktır. İşte bu vesilelerle, Rusya ile Gürcistan'ın birbirlerine gönderdikleri bu dokümanlarda, Karaçay ve Malkarlılardan çokça bahsedilmektedir.

1636 yılında, Gürcistan-İmeretya kralı II. Levan, Rusya elçilerine verdiği raporda, kendisinin hakim olduğu topraklarının sınırının "Dağlı Çerkesler" in yaşadığı yere kadar uzandığını belirtmektedir. Bu "Dağlı Çerkesler" in Karaçay-Malkarlılar olduğuna şüphe yoktur. 1639 yılında, Gürcistan-İmeretya kralı II. Levan'a cevaben gönderilen Fedot Elçin ve Pavel Zaharev adlı Rus elçileri, Svan ülkesine giderken Baksan vadisi ve Tonguz-orun geçidinden geçmişlerdir. Rus elçileri bu yolculukları sırasında, bugünkü Tırnavuz şehrinin olduğu yerde, orta çağda kurulmuş olan "El-curt" adlı bir Karaçay köyünde konaklamışlar ve bu köyde 15 gün kadar misafir kalmışlardır. Rus elçileri böylelikle Karaçay-Malkar halkını yakından tanıma fırsatını bulmuşlardır. Rus elçileri bu köyde, Karaçaylı prens Kamgut Kırımşavhal'ın küçük kardeşleri olan Elbuzduk ve Gilaksan tarafından ağırlanmışlardır. Kaşavbiy ile Goşayah-Biyçe'nin anıt-mezarları ve kalelerinin kalıntıları, eski bir Karaçay köyü olan El-curt'un yakınında bugün bile durmaktadır.

1643 yılında, Terek bölgesi askeri amiri M. I. Volinskiy imzasını taşıyan bir dokümanda "Malkar

köyleri"nden ve "Karaçay Çerkesleri"nden bahsedilmektedir.

1651 yılında, Moskovalı Nikifor Toloçanov ile Aleksey Yevlev adlı elçiler, Gürcistan-İmeretya'ya giderken Suvkan ırmağı, Yukarı Malkar, Uştulu ve Göze-ifçık üzerinden geçmişlerdir. Onlar, Malkar'da iki hafta kalmışlardır. Onları ağırlayan ise, Malkarlı prenslerden Artutay Aydad l'dur. 1653 yılında, Gürcistan-İmeretya kralı Aleksandır, Jidovinov ve Popoşin adlı Rus elçilerine, "Malkar prensi Artutay'ın oğlu Canbolat'ı nasıl Hıristiyan yaptığını" anlatmıştır. Bu doküman, bu dönemlerde, Gürcistan ile Malkar arasında kültür ve ekonomik ilişkilerin yüksek bir düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır.

XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Avrupalı gezginler de Karaçay-Malkarlılarla ilgili çok şeyler yazmışlardır. Onlardan birisi de, 1654 yılında "Relatione Delia Colchide Boggi Detta Mengrellia" adlı kitabı yazmış olan Archangelo Lamberti'dir. A. Lamberti, Karaçaylılardan "Caracioli" (Karaçiolil-Karaçaylı) ve "Kara Çerkes" adlarıyla bahsetmektedir.

"Karaçiolil" sözü, Bizanslı Menandır'ın, Karaçay'da dağların öbür yanına geçmek için kullanılan geçide ad olarak verdiği "Karuçon" sözüne çok benzemektedir. Öte yandan, çok eski zamanlarda, Kırım'da yaşamış olan Bulgarların yurdunun adı "Karaçoli"dir. Kırım'da yaşayan Bulgarların her yıl tarla işlerine başlarken yaptıkları görkemli Saban-toy âdetleri, Karaçay-Malkarlıların bununla ilgili âdetlerine çok benzemektedir. Fonberg, M. M. Kovalevskiy ve V. F. Miller gibi meşhur alimler bu konuyla ilgili çok şeyler yazmışlardır.

1718 ve 1724 yıllarında, I. Petro'nun adamı Gotlib Şober ve Kırım Hanı'nın başhekimi Ksaveriu Glavani, "Malkar Tasarlarından, "Çegem" ve "Karaçay" bölgelerinden bahsetmektedirler. K. Glavani'nin söylediğine göre, Küçük Kabardey ile Kafkas dağları arasında bir yerde "Tav-Soltan" adında bir köy vardır. Bu köyün biraz ötesinde ise "Gilaksan" adında birkaç köy daha vardır. Bizim anladığımıza göre bu "Gilaksan köyleri", 1639 yılında Gürcistan-İmeretya'ya giderken Baksan vadisinde konaklayan Rus elçilerini ağırlayan Karaçay prensi Gilaksan Kırımşavhal'ın köyleridir. "Tav-Soltan" adlı köy de, herhalde "Tavlu" (Dağlı/Karaçay-Malkar)

köylerinden biri olmalıdır.

XVI. yüzyılın ortasında, Ivan Groznyi'in döneminde, Malkarlılar arasından çok önemli şahsiyetler çıkmaya başlamıştır. Rusların Tarki ve Kizlyar adlı şehirleri kurmalarından sonra, buralarda yaşayan Türk kökenli halkların yönetilmesi görevini yapmak için Malkar'dan "Başı" adlı bir sülale oraya göç etmiştir. Onlar "Tavlu" (Dağlı) milletine mensup oldukları için Başı sülale adlarının yerine Rusça "Dağlı" anlamına gelen "Goriçi" sözüyle bilinmişlerdir. "Goriçiler" Kuzey Kafkasya ile Rusya arasındaki siyasi ilişkilerin yürütülmesinde çok önemli görevler yapmışlardır. Bu yüzden de Rus çarı tarafından sürekli olarak ödüllendirilmişlerdir. Goriçiler, kendi soylarını yedi ataya kadar biliyorlardı. Meşhur Ord. Prof. Dr. P.G. Butkov, 1791-1803 yılları arasında Kafkasya'da bulunmuştur. "Materialı po novoy istorii Kavkaza 1722-1803 gg., SPb. 1869" adlı eserinde, "Goriçi adlı iki kardeş, Malkarın Basiyatlarından doğmuşlardır" demektedir.

1736 yılında Yukarı Çegem'deki El-tübü adlı köye, Kizlyar şehrinden Aleksey Tuzov adında bir Rus prensi gelmiştir. El-tübü sakinleri, A. Tuzov'a, "Kala-tübü" denilen mağarada buldukları eski kitap gösterirler. Bu kitaplar XV. yüzyıldan kalma İncil parçalarıdır. Bu kitapların "Kala-tübü" adlı mağarada muhafaza edildiklerini, 1802-1803 yılları arasında Ord. Prof. Dr. Klaproth da görmüştür. Bu İncil parçalarının varlığını, Ord. Prof. Dr. Guldenşted'in 1772 yılında söylediği, "Çegem'deki saç/kalay (kancalbaş) çatılı kilise hala ayakta durmaktadır" şeklindeki sözleri de desteklemektedir.

1743, 1747, 1753, 1757 yıllarında "Çegem Vilayeti", "Malkar Vilayeti", "Kaşa-Tav Bölgesi" ve "Abay Sülalesi"nin adları Rus dokümanlarında çokça geçmektedir.

1753 ve 1760 yıllarında Kuban ırmağı. dolaylarında Karaçaylıların yaşadığı ve "Karaçay" sözü artık kesinleşmiştir. 1768 yılında, A. Şçelov da, "Karaçaylılardan" ("Karacav" demektedir) ve "Karacav ile Digor'un arasındaki Malkarlılar"dan bahsetmektedir.

Ord. Prof. Dr. Guldenşted, Karaçaylılar ve Malkarlılar hakkında çok önemli şeyler yazmıştır. XVIII. yüzyılın tanınmış Gürcü tarihçi ve coğrafyacısı Vahuşti, Malkarlıların (Basian'

demektedir) yaşadığı yerleri çok güzel anlatmaktadır. 1779 yılından 1783 yılına kadar Kuzey Kafkasya'da seyahat eden Jakob Reyneggs, kendi hazırlamış olduğu kitabını yayınlarken ölmüştür. Kitap, J. Reyneggs öldükten sonra yayınlanmıştır. J. Reyneggs kitabında, "Malkar", "Bızıngı", "Orusbiy" aşiretlerinin yaşadıkları yerleri anlatmaktadır. J. Reyneggs "Malkar" ve "Bızıngı" yer adlarını bilmeden aşiret adı olarak yazmıştır.

1793-1794 yıllarında, meşhur Rus alim ve ansiklopedist P.S. Pallas, Kuzey Kafkasya ve Kırım'da bulunmuştur. Kitabında, Karaçay-Malkarlılara da bir parça yer vermiştir. 1798 yılında Kuzey Kafkasya'da seyahat eden Jan Pototskiy, 1829 yılında Fransızca yayımladığı kitabında, "Yüksek dağlarda, Türk dilini konuşan, putperest Malkarlılar" hakkında bir şeyler yazmıştır.

1807-1808 yıllarında Kuzey Kafkasya'da bulunan meşhur alim Klaproth, "Kafkasya ve Gürcistan'a Seyahat" adlı kitabında Karaçay-Malkarlıların kültürleri, adetleri, yaşadıkları yerlerin sınırları ve köyleri hakkında oldukça uzun bilgiler vermektedir. Klaproth'un bu kitabı, XIX. yüzyılda, Karaçay-Malkarlılarla ilgili en geniş bilgileri ihtiva eden kitap özelliğini halen devam ettirmektedir. 1829 yılında, Rusya'nın Kafkasya askeri birlikler komutanı General Emanuel, beraberinde bulunan ve Elbruz dağının zirvesine çıkmak isteyen araştırma ekibine, Macar alim Yanoş Karoy Besse'yi de dahil eder. Y.K. Besse'ye göre, Karaçay-Malkar ve Digorlar (Osetlerin bir kolu) Macarlara çok benzemektedirler. Y.K. Besse'nin de katıldığı araştırma ekibinde, Karaçaylıların prensi İslam Kınmşavhal ve Baksan bölgesi prensi Mirzakul Orusbiy ve başka Karaçay-Malkarlılar da bulunuyorlardı. Onlar, Y. K. Besse'yi hayrete düşürecek çok şeyler anlatmışlardır. General Emanuel'in askerlerinin Elbruz dağına çıkmalarına, Karaçay'ın Hurzuk köyünden Hillar (Hıysa) Haçirov ve Yukarı Baksan'dan Ahya Sottayev adlı kişiler kılavuzluk etmişlerdir.

I. F. Blaramberg'in 1835 yılında yazmış olduğu, Kafkasya ile ilgili topografik, istatistik, etnografik ve askeri işler hakkında bilgiler ihtiva eden kitabında, Karaçay-Malkarlılarla ilgili çok geniş ve ilginç bilgiler bulunmaktadır. Tanınmış Kafkasolog V.K. Gardanov'un söylediğine göre, Blaramberg'in

üç ciltlik bu eseri şimdiye kadar yapılmış olan bilimsel çalışmalar içindeki değerli konumunu hiç kaybetmemiştir.

Karaçay-Malkar halkının tarihini, etnografyasını, ekonomisini, kültürünü araştırma işine, Rusyalı ve Avrupalı alimler çok emek sarf etmişlerdir. Bunların arasında; A. Firkoviç, Narişkin kardeşler, V.F. Miller M.M. Kovalevskiy, V.M. Sisoyev, V.Ya. Teptsov, V.İ. Dolbejev, İ.A. Vladimirov, N.P. Tulçinskiy, A.N. Daçkov-Tarasov, B. Miller, A.A. Miller, D.N. Pavlov, G. Petrov, N.E. Talitskiy ve daha birçok tanınmış âlim vardır. Bizim dönemimizdeki âlimler arasında; L.İ. Lavrov, T.M. Minayeva, E.N. Studenetskaya, E.P. Alekseyeva, V.P. Nevskaya, A.İ. Robakidze gibi adlar sayılabilir.

1957 yılında, H.O. Laypanov'un " Karaçay-Malkar Halkının Tarihi Hakkında" adlı kitabı yayınlandı. 1959 yılında yapılan SSCB Bilim Sempozyumu'nda, Karaçay-Malkarlıların etnik oluşumu hakkında ileri sürülen bazı görüşleri yukarıda da belirtmiştik. 1960 yılında, "Malkar Halkının Tarihi Üzerine Görüşler" adlı kitap yayınlandı. 1978 yılında, birkaç bilim adamının ortak hazırladıkları "Eski Zamanlardan Rusya'ya Katılıncaya Kadar Geçen Zamanlarda Karaçay" adlı kitap Çerkessk şehrinde yayınlandı. Bu kitap gerçekten de övgüye değer ve kaliteli bir kitaptır. Karaçay-Malkar halkının tarihi hakkında şimdiye kadar benim de 5-6 kitabım yayınlanmış bulunmaktadır."

Son yıllarda, Karaçay-Malkar halkının eski tarihini ve kültürünü araştırma uğraşında çok önemli işler yapan bilim adamlarının adlarını; K.M. Tekeyev, A.İ. Musukayev, K.G. Azamatov, İM. Şamanov, H.M. Sabançiyev ve V.M. Batçayev şeklinde sıralayabiliriz.

Karaçay-Malkar halkının adı, yaşadığı yerler, ekonomik hayatı, eski kültürleri hakkında birçok yazılar yazılmış, kitaplar yayınlanmıştır. Ancak, bütün bunlara rağmen, Karaçay-Malkar halkının etnik bakımdan nasıl oluştuğu, Kafkasya topraklarına ne zaman geldiği problemi her zaman zihinlerde bir soru olarak kalmaya devam etmiştir. Burada bir hususu belirtmeden geçemeyeceğim. Karaçay-Malkar halkının eski tarih zenginliğinin yeterince ortaya konulamaması yüzünden; birtakım insanlar birkaç kitap, dergi, gazete veya ilkökul 5-6'ncı sınıfın ders kitaplarını okuduktan

sonra kendilerini tarihçi zannederek, radyo ve televizyonlara çıkıp Karaçay-Malkar tarihi hakkında akıllarına gelenleri söylüyorlar ve halkı yanlış bilgilendiriyorlar. Böylelerinin içerisinde şairler, gazeteciler, şarkıcılar da vardır. Sözelimi, A. Bayzullayev, Kıpçakların Türk dilini konuşan bir halk olduğunu, Kalka ırmağı civarında Rus askerleri ile Kıpçakların birlikte yaşamış olduklarını söylüyor. Bütün bunları bilmeyen var mı ki, sanki bunu ilk defa kendisi ortaya çıkarıyormuş gibi ortalığı birbirine katıyor? Meşhur halk ozanımız Kerim Otarov, ilkökul 6'ncı sınıf ders kitabına dayanarak, "Alanlar, M.Ö. 3. yüzyılda, bugünkü Yunanistan topraklarından Kuzey Kafkasya'ya gelmişlerdir. Kırım ve Macar sözleri de Yunancadır" diyor!? M.Ö. 3. yüzyılda, tarihte Alanların adı bile anılmamıştır. Ayrıca, Alanlar dünya yaratılalı beri Yunanistan topraklarında hiçbir zaman olmamışlardır. Alanların adı M.S. 1. yüzyıldan itibaren duyulmaya başlamıştır ve onlar bu tarihlerde Kuzey Kafkasya'ya Orta Asya bozkırlarından göç edip gelmişlerdir. Eğer bir insan, halkının tarihine ve kültürüne katkıda bulunmak istiyorsa, bilmediği konularda saçma sapan konuşmak yerine, sahip olduğu meslek dalında veya en iyi bildiği bir konuda çalışıp ortaya bir şeyler koymalıdır.

Bir başka üzüntü verici durum daha vardır; V. Batçayev, M. Küçmezova ve I. Çeçenov gibi bir kısım Karaçay-Malkarlı tarihçiler, İranî kavimlerin tarih ve kültürlerini araştıran bazı Avrupalı bilim adamlarının Karaçay-Malkarlılar ve diğer Türk kavimleriyle ilgili ortaya attıkları görüşlerin bayraktarlığını yapmaktadırlar. Bu görüşlerin doğru olup olmadıklarını araştırmaya bile gerek görmüyorlar. Söz gelimi, V. Batçayev şöyle yazıyor: "Karaçay-Malkarlıların Türk dilli ataları Kuzey Kafkasya'ya XV. yüzyılda gelmişlerdir. Karaçay-Malkarlılar, Kuzey Kafkasya'ya geldikleri tarihten itibaren komşu Kafkas halklarına her yıl belli bir miktar vergi vermek zorunda kalmışlardır. Malkar prensleri, sosyal tabakalar statüsü bakımından Kabardey özdenlerine (asilzadelerine) eşit idiler (Batçayev, V.M., Protokol no zasedaniya sektora arheologü KBİİFE)." Biz kendi tarihimizi bu kadar ayak altına alabiliyorsak, yabancı bilim adamlarına herhâlde söyleyecek bir sözümüz olamaz.

Kendisini bilim adamı sayan bir insanın, bilimsel gerçeklere kesinlikle boyun eğmesi

gerekmektedir. Bilimsel gerçekler yoksa bilim de yoktur. Sadece tek bir görüşü kabul ederek onu bilimsel gerçek saymak bir bilim adamına yakışmaz. Karaçay-Malkar halkının tarihi araştırılırken işte bu kıstaslardan ayrılmamak gerekir. Bir milletin tarihi; hiç kimsenin şahsi tarlası veya patates bahçesi değildir. İşte bu yüzden de, hiç kimsenin, bir milletin tarihi hakkında aklına estiği gibi konuşmaya hakkı yoktur.

Şimdi biz esas konumuza dönelim ve kurgan tepe kültürünün sahipleri hakkında biraz daha derinlere inelim. Hint-Avrupa halklarının kültüründe, kurgan tepe kültüründen tek bir unsur bile olmadığı halde, Hint-Avrupalı bilim adamları neden kurgan tepe kültürünün Hint-Avrupa kavimlerine ait olduğunu iddia etmektedirler? Kurgan tepe kültürü unsurlarının bugün Türk halklarının ve buna bağlı olarak Karaçay-Malkar Türklerinin kültüründe hâlâ devam ettiğini, Hint-Avrupalı bilim adamları niçin görmezden gelmektedirler? Bütün bu sorulara sağlam cevap vermek gerekir. Yoksa, "Hayır, o öyle değildir, öyle olamaz, olmamalıdır" gibi sözlerle geçiştirmek ancak çaresizlerin yapacağı iştir. Kurgan tepe kültürü 5000 yıl önce Kafkasya'da ve ön Asya'da yayıldığı zamanlarda, kurgan tepe kültürünün sahipleri olan eski Türk kavimleri ile Sümerler çok yakın kültür ilişkileri içerisinde olmuşlardır. Sümerlerin dili ile Türklerin dili arasında inanılmayacak kadar birbirine benzeyen yönler vardır. Ancak bazı bilim adamları, söz gelimi I. Çeçenov, "Bu benzerlikler tesadüfi benzerliklerdir" diye bu konuyu gerektiği şekilde önemsemez. Son 30 yıldır Sümerlerin dilini, Semitik, Sanskrit ve Avrupa dilleriyle karşılaştırmakla uğraşan Kramer, Dyakonov, Grozniy, Vinkler, Gommel gibi bilim adamları, bu kadar çok dil arasından, Sümer diline tesadüfi de olsa benzeyen tek bir söz bulamadılar. Öte yandan bu bilim adamları bir türlü, Sümer dili ile Türk dillerini karşılaştırma zahmetine girmediler. Giremezlerdi çünkü bu durumda bütün gerçekler ortaya çıkacak ve bir saplantı hâline getirdikleri hipotezleri param parça olacaktı. Bu "tesadüfi benzeyen sözler" neden sadece ve sadece Türk halklarının ve Karaçay-Malkar Türklerinin dillerinde bulunmaktadır? İşte bu soruyu cevaplamak için bilim metodlarını iyi sindirmiş bir bilim adamı olmak gerekir.

Kurgan tepe kültürü, Sümerlerden sonra, 4000

yıl süresince çeşitli bölgelere yayılarak İskitlerin kültüründe de yerini almıştır. Buna, günümüz bilim adamlarının bir itirazı yoktur. Peki kurgan kültürü, İskitlerden sonra ne oldu? İskitlerle birlikte kurgan kültürü de tarihten silindi mi? Yoksa, İskitlerin etnik bakiyeleri arasında yaşamaya devam etti mi? Hint-Avrupalı bilim adamları bu sorunun cevabını verirlerken yan yolda kalmaktadırlar. Daha doğrusu bu sorunun cevabını bildikleri hâlde, bilinçli olarak bu soruya yarım yamalak cevap vermektedirler. Çünkü, yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu bilim adamları bildikleri gerçekleri ortaya koysalar, şimdiye kadar saplantı hâline getirdikleri hipotezlerini kendileri yıkmış olacaktırlar.

4000 yıl süresince bozulmadan İskitlere kadar gelen kurgan tepe kültürü, İskitlerle birlikte tarihten silinmedi. Bilakis bu kültür hiçbir şekilde bozulmadan, İskitlerin torunları olan Hun, Hazar, Bulgar, Alan, Kazak, Kırgız, Türkmen, Özbek, Tatar, Başkurt, Altaylı, Kumuk, Karaçay-Malkar gibi Türk halklarının kültüründe yaşamaya devam ediyor. Kim ne derse desin, İskitlerin bilinen kültür unsurları Türk kavimleri dışında başka hiçbir milletin kültüründe bulunmamaktadır. Bunun aksini ispatlayacak mevcut hiçbir delil de yoktur.

İskitlerin yaşadığı yerleri ve onların hayat tarzları hakkında eski Yunanlı âlimler istemediğiniz kadar çok sayıda yazılı belge bırakmışlardır. Bu belgelerin hiçbirinde "İskitler, İranî dil konuşan bir millettir" ifadesi yoktur. Peki o zaman, iskitlerin kökeninin İranî olduğuna dair ileri sürülen görüşün temeli nedir?

Oset bilim adamı V.İ. Abayev, "Olviya" adlı eski Yunan şehrinde bulunan mezar taşlarında "İranî bir dilde yazılmış insan adları"ni tespit ederek, "Bunlar İskit adlarıdır" demiş ve bunları da kitabında yayınlamıştır. Bilindiği gibi "Olviya" adındaki eski Yunan şehri, kendi zamanında ticaret serbestliği olan bir şehirdi. Bu yüzden, bu şehre dünyanın dört bir yanından tüccarlar gelir ve burada serbestçe ticaret yaparlardı. Bundan dolayıdır ki, bu şehirde Arap, İranî (Fars), Hint ve daha başka birçok milletten insan bulunurdu. Bu değişik milletlere mensup tüccarlardan elbette ki bu şehirde ölenler olmuştur ve onlar orada gömülmüşlerdir. V.İ. Abayev'in söylediği bu mezar taşları, Fars tüccarların mezar taşları olamaz mı? Olmasa bile, bu mezar taşlarının İskitlere ait

olduğu fikri hangi temele dayanmaktadır? Öte yandan, bir insanın adı, hangi dilde anlam buluyorsa, o insan o dili konuşan millete mensuptur diye bir kural mı vardır? Söz gelimi insan adlarından yola çıkarsak, kendisi bir Digor olan Vasiliy İvanoviç Abayev'in hangi millettendir? Rus mu, Kazak mı, Özbek mi, Karaçay-Malkar mı? Ya diğer Digor bilim adamları olan Yuriy Sergeyeviç Gagloyev, Boris Aleksandroviya Kaloyev hangi millettendir?

V.İ. Abayev gerçek bir bilim adamı olsaydı, eski Yunan şehrinde bulunan mezar taşlarında geçen; "Papay/Babay, Api/Apa, Targıtay/Tangrıtay, Skoltı/Ishıltı, Cün, Tiri, Sir, Kulak-say, Arpa-say, Lıppık-say, As-kişi, Tamiris/Tamır, Atey/Açey" gibi sözleri de koyardı kitabına. Ama koymadı. Çünkü bu sözler Türk diline ait sözlere aittir. V.İ. Abayev, bu sözleri kitabına koysaydı, İskitler İranî bir millettir cümlesini kullanamayacaktı.

İskitlerin Türk menşeli bir millet olduğuna dair etnografik deliller de oldukça fazladır. İskitler keçe yapmakta oldukça ustaydılar. İskitler keçeden elbiseler, başlıklar, yamçılar yapıyorlardı. Çadırlarını ve göçebe arabalarını keçeden yaptıkları örtülerle örtüyorlardı.

İskitler at eti yiyorlardı ve at sütü (kımız) içiyorlardı. İskitler, yemek pişirmek için kapsız ve odunsuz kaldıklarında, yiyecekleri hayvanın etlerini kemiklerinden sıyırlar, kemikleri hayvanın işkembesine koyarlar ve sıyırdıkları eti orada pişirip yerlerdi. İskitler hayvan kemiklerinden çıkarılan aşık kemikleriyle de oyun oynuyorlardı. Bu oyun herhâlde İskitlerde oldukça yaygındı. Çünkü İskitler bronzdan aşık kemikleri yapmışlardır. İskitler ince ağaç dallarıyla fal bakarak gelecekle ilgili tahminler yapıyorlardı.

İskitlerin kültüründeki bu etnografik unsurlar, Hint-Avrupa kökenli hiçbir milletin kültüründe yoktur. Hâlbuki bütün bu unsurlar hiçbir şekilde bozulmadan bugün bile Türk halklarının kültüründe yaşamaya devam etmektedir. Peki bu bilim adamları, İskitlerin İranî (Hint-Avrupa) kökenli bir millet olduğunu neye dayanarak ileri sürmektedirler? İskitlerin bu etnografik özelliklerini, Karaçay-Malkarlılar kültürlerinde bugün bile yaşatılmaktadır. İskitler, Kafkasya topraklarında yaşamadılar mı? Tabii ki yaşadılar. Öyleyse, bugün Kafkasya topraklarında yaşayan ve

İskitlerin kültür unsurlarını devam ettiren Karaçay-Malkarlıların İskitlerin torunları olduğuna kim itiraz edebilir?

Kuzey Kafkasya'nın dağ, ırmak ve vadi adları, Karaçay-Malkarlıların Kuzey Kafkasya'da eski bir tarihî geçmişe sahip olduklarını destekleyen unsurlardır. Karaçay-Malkarlılar, Kuzey Kafkasya'ya XV. yüzyıldan önce gelmemişlerse; "Koştan-tav, Katın-tav, Gılça-tav, Dıh-tav, Tonguz-orun, Azav, Koban, Balık, Çegem, Bashan, Çerek, Terek, İtkol, Terskol, Azav" gibi dağ ve ırmak adları neden sadece Karaçay-Malkarlıların dilinde anlam bulmaktadır? Karaçay-Malkarlıların topraklarında daha önceden başka milletler yaşamışlarsa, bu dağların ve ırmakların adları onların dilinde yok muydu? Eğer var ise, Karaçay-Malkarlılar geldiler de, XV-XVI-XVII. yüzyıllar arasında, bu kadar kısa bir zamanda, bu dağ ve ırmak adlarını değiştirdiler mi? Hayır öyle bir şey olmadı. Yukarıda belirtilen dağ ve ırmak adları çok eski tarihlerden beri vardı. Bugün de var. Hatta, "Beş-tav, Kızburun, Ak-baş, Kişi-bek, Kara-ağaç, Terek" gibi yerlerde, bugün Türk dilini konuşmayan halklar yaşadığı hâlde bu yerlerin adları hâlâ değişmeden eskisi gibi duruyor.

Hunlar ve Bulgarlar da İskitlerin torunları idiler. Eski Ermeni vakayinamelerine göre, M.Ö. 2. yüzyılda, Kafkasya dağları "Bulgarların yurtlarına" dahil edilmektedir. Prokopy Kesariyskiy adındaki Bizanslı alime göre; Bulgarlar, " Hun imparatorunun iki oğlundan meydana gelmişlerdir. Bu iki kardeşten birinin adı "Kuturgu" (Kutrigur), diğerinin adı "Uturgu" (Utigur)dur. P. Kesariyskiy'e göre Hunların bir kısmı, M.S. 5. yüzyılda Daryal geçidi civarlarını hakimiyetleri altına almışlardır. Bu Hun kabilesinin başında iki lider bulunuyordu. Bunlarından birinin adı "Bazık" (Bazuk), diğerinin adı da "Embazık"(Ambazuk) idi. Hunların kavim adı, Karaçay-Malkarlıların topraklarında "HunTala" adıyla bugüne kadar korunmuştur. Bulgarların "Kuturgu" (Kutrigur) kolunun adı ise, Malkar'ın Çegem bölgesinde bulunan ve en eski köylerden biri olarak bilinen "Güdürgü" köyünün adıyla bugüne kadar korunmuştur.

Hun-Bulgar kabileleri ile Karaçay-Malkarlıların etnik ilişkisini ortaya koyan pek çok delil vardır. VII. yüzyılın sonlarında, İssi-Suv şehri civarında Kubrat Han'ın "Bulgar Devleti" kurulduktan bir

zaman sonra, Kubrat'ın Asparuk adlı oğlu yanına Bulgarların bir bölümünü alarak Tuna ırmağı civarına, eskiden İskitlerin de yaşamış olduğu yerlere göç eder. Kubrat'ın bir başka oğlu ise yine Bulgarların bir bölümünü yanına alarak İdil ırmağı civarına göç eder ve "Volga-İdil Bulgar Devleti"nin kurucu atası olur. Kubrat'ın en büyük oğlu Batyan (Basyan/Basiyan?) ise kendisine bağlı Bulgar kabileleriyle birlikte ata yurdunda, yani Kafkasya'da kalır ve böylece Karaçay-Malkarlıların etnik oluşumunda en büyük katkısı sağlamış olur. Ortaçağ zamanlarında, Kafkasya'da kalan Bulgarlar yani Karaçay-Malkarlıların ataları, Tuna ve İdil boylarına göçen kardeşleriyle ilişkilerini koparmadılar ve birbirleriyle olan dostluklarını, ekonomik ve kültürel ilişkilerini devam ettirdiler.

Asparuk'un kabilesi, Tuna ırmağı civarında, kurdukları ilk yerleşim yerine "Eski-Yurt" adını vermiştir. Çok hayret verici bir durumdur ki, Karaçaylıların soy-atası olarak bilinen Karça'nın da, XIII-XIV. yüzyılda, Arhız bölgesinde kurmuş olduğu ilk köyün adı "Eski-Yurt" idi. Dahası, Bugünkü Bulgaristan toprakları ile Karaçay-Malkarlıların yaşadığı topraklarda birbirine benzeyen birçok yer adı vardır. Söz gelimi, "Mara, Kurnayat, Karaça, Kamçay" gibi. Bilindiği gibi, tarih biliminde yer ve su adları, eski kavimlerin yaşadığı yerlerin bir anlamda "tapusu" olarak sayılır. Öte yandan, eski Karaçay-Malkar köy adlarının, söz gelimi, "Çalmas, Billım, Bulungu, Uçkulan" köylerinin adlarının Bulgar Türkçesi kökenli olmaları da bir başka önemli husustur.

Karaçay-Malkarlılar ile Bulgar Türkleri arasında etnik ilişki olduğunu antropolojik ve arkeolojik veriler de desteklemektedir. Söz gelimi, İdiş ırmağı yakınındaki "Humara" adlı eski Bulgar şehri, Aşağı Çegem bölgesindeki orta çağdan kalma köy harabeleri, Laşkuta köyü yakınında bulunan arkeolojik bulgular, Kaşha-tav civarlarında bulunan ve Bulgar Türklerine ait olduğu sanılan mezarlar, Yukarı Çegem bölgesinde, Lıgit denilen yerde bulunan ve Bulgar Türklerine ait olduğu sanılan mezarlar ve daha başka bulgular, Karaçay-Malkarlılar ile Bulgar Türkleri arasındaki etnik ilişkiyi ortaya koyan delillerdir.

Karaçay-Malkarlılar ile Bulgar Türkleri arasındaki etnik ilişkiyi destekleyen birçok. etnografik veriler de mevcuttur. Sözgelimi, eskiden Kuzey Kafkasya'da, sadece Karaçay-Malkarlılar

kalın ağaç kütüklerinden ev inşa ederlerdi. Birçok etnograf, Kuban, Baksan ve Çegem ırmakları civarında yaşayan Karaçay-Malkarlıların bu tip evler inşa ettiklerinden bahsetmişlerdir. Orta Çağda ise, bu tip evleri inşa edenler Bulgar Türkleri olmuşlardır. Ayrıca Bulgar Türkleri, keçe, keçe elbise, keçe başlık yapımında oldukça ileri idiler. Karaçay-Malkarlılar ile Bulgar Türklerinin giyim-kuşam tarzları da birbirine çok benzemektedir. Bunu bilim adamları da teyit etmektedirler. Öte yandan, bu etnografik veriler, Bulgar Türklerinin, İskitlerin kültürünü devam ettirdiklerini göstermektedir.

"Basiyat" adı, Malkarlıların bazı sülalelerinin soy-atasının adı olarak bilinir. Bulgar Türklerinde de "Basiyan" adlı sülaleler vardı. İskitlerin bir diğer adı olan "As" sözü, Bulgar Türklerinin prens sülalelerinden birinin de adı idi. Karaçay-Malkarlılar ile Bulgar Türkleri arasında bunun gibi daha birçok benzerlik vardır.

M.S. IV-VII. yüzyıllarda, Kuzey Kafkasya'da, Dağıstan'ın deniz kenarındaki bölgelerinden Terek ırmağı civarındaki vadilere kadar uzanan topraklarda Hunlar güçlü bir siyasi teşekkül oluşturmuşlardı. Kuban ırmağı civarında ise Bulgar Türklerinin kurmuş olduğu devlet bulunuyordu. Daha sonra bu iki devletten, VII-VIII. yüzyıllarda, tarihte malum bulunan, meşhur Hazar Kağanlığı ortaya çıkmıştır. Hazar Kağanlığı LX. yüzyıl ortalarında yıkıldıktan sonra, eskiden beri Kuzey Kafkasya'da yaşamakta olan Alanlar; Hun, Bulgar ve Hazarlarla mücadeleye girecek kendi devletlerini kurmayı başardılar. Bu sayede Alanlar, Bizans, Gürcistan ve Ön Asya devletleriyle ekonomik ve kültür ilişkilerini hızla geliştirdiler. Alanlar, VIII. yüzyılda Moğolların istila etmesine kadar, Kuzey Kafkasya'nın tek hakimi oldular. Moğolların istilasıyla birlikte Alanların kurmuş olduğu devlet sona erdi ve Alanlar Kuzey Kafkasya'nın dağlık bölgelerine çekildiler. Bundan sonra, Alanların hakimiyeti altında olan Kuzey Kafkasya toprakları Altın Orda Devleti'nin yönetimine geçmiştir.

"Alan" ve "As" şeklindeki iki söz aslında bir milletin adıdır. XIII-XV. yüzyıllarda Kuzey Kafkasya'da seyahat etmiş olan G. Rubruk ve İ. Barbaro da bunu açıkça ifade etmişlerdir. Öte yandan bazı bilim adamları "As" sözünün Osetler için kullanıldığını ileri sürmektedirler. "As" sözü,

Osetlerin kavim adı ise, o zaman Osetler 150-200 yıl içerisinde kendi kavim adlarını bırakıp da, Karaçay-Malkarlılara neden "As" adını vermişlerdir? Oset bilim adamları bu soruyu tabii ki cevaplayamamaktadırlar.

Oset bilim adamlarına göre, Aslar (Osetler), Kuban ırmağı civarından Terek ırmağı civarlarına göç ettikten sonra bu bölgelere Karaçay-Malkarlılar yerleşmişlerdir. Bu yüzden de, eskiden "Asların Ülkesi" olarak bilinen bölgeye yerleşen Karaçay-Malkarlılara da yanlış olarak "As" adı verilmiştir.

Eskiden Kuban ırmağı civarlarında yaşarken, Terek ırmağı civarlarına göç eden bir milletin, kendi millî kavim adını eski bir eşya gibi atarak, bir başka millete kendi millî kavim adını (As) vermesi garip değil midir?

Eskiden Kuzey Kafkasya'da yaşayan Bulgar Türklerinin bir bölümü, Asparuk yönetiminde Tuna ırmağı civarlarına göç ettikten ve orada birtakım Slav kavimleriyle karıştıktan sonra ve hatta kendi öz dillerini bile kaybetmişken, kendi millî kavim adlarını, yani "Bulgar" adını neden kaybetmemişlerdir?

İ. Çeçenov gibi bazı bilim adamlarımız da, Oset bilim adamlarının ileri sürdükleri görüşlerden yola çıkarak, "Aslar ilk önceleri Türk dilini konuşan kavimlerdi. Fakat daha sonra Aslar ile İranî kavimlerin karışması sonucu, Aslar İranî bir dil konuşmaya başlamışlar ve bugünkü Osetlerin ataları olmuşlardır" demektedirler. I. Çeçenov'un bütün bu görüşlerinin doğru olduğunu varsayalım. Peki, Osetler neden Karaçay-Malkarlılara "As" diyorlardı? Şimdiye kadar bu soruyu cevaplayabilen tek bir bilim adamı çıkmamıştır. I. Çeçenov'un temsil ettiği görüşte olan bilim adamlarının cevap veremediği bir başka soru daha vardır ki, bu da "Alan" ve "As" sözlerinin neden Oset dilinde veya herhangi bir İranî dilde olmayıp, sadece ve sadece Karaçay-Malkar dilinde olduğu sorusudur.

Alanlar Kuzey Kafkasya'da, Tuna ırmağı civarlarında, Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde, Orta Asya'da, Altaylarda ve Karaçay-Malkar topraklarında bulunan birçok ırmak ve yere kendi kavim adlarını miras olarak bırakmışlardır. Terek ırmağı civarında (Osetya'da) iki bin yıl kadar yaşamış olan güya İranî Alanlar ise bu bölgede "Alan" sözüyle bağlantılı hiçbir şey bırakmamışlardır. Bununla birlikte, Osetya

topraklarındaki 147 coğrafya teriminde eski Türk kavimlerinin izleri açık bir şekilde görülmektedir. İşte bütün bu gerçekler karşısında Oset bilim adamları çaresiz kalmaktadırlar.

İranî ve Oset dilleri üzerine çalışan bilim adamları ve onların görüşlerini destekleyen bazı Karaçay-Malkarlı bilim adamları, "Alan" ve "As" sözlerinin, İranî ve Oset dillerinde hiçbir şekilde bir anlam bulamayışını hiç dikkate almazlar veyahut almak istemezler. Halbuki "Alan" sözü Türk dillerinde "alan, düzlük, meydan" anlamına gelmektedir ki bu söz böylece gerçek anlamını bulmaktadır.

Altaylılarda, Türkmenlerde ve Kara Kalpaklarda adı "Alan" olan birçok uruk ve sülale vardır. XVI. yüzyılda, Kırım'da, Alanların bakiyesi olan "Bazarian" adında bir halk yaşıyordu.

"Alan" (dost, kardeş, soydaş) hitap şekli, sadece Karaçay-Malkarlılarda vardır ve Karaçay-Malkarlılar bu hitap şeklini sadece kendi aralarında kullanırlar. Gürcü-Megreller ise bugün bile Karaçay-Malkarlılara "Alan" adını vermektedirler. Orta çağa ait vakayinamelerde, XVIII-XIX. yüzyıllarda çizilmiş olan Kafkasya haritalarında gösterilen Alanların yaşadığı yerler, bugün Karaçay-Malkarlıların yaşadıkları yerlerdir. Öte yandan, Oset bilim adamı G.A. Kokiyeve'ye göre Alanlar, Osetlerin değil de, Karaçay-Malkarlıların atalarıdır.

IV. yüzyılda yaşamış olan ve Alanları çok , yakından tanıyan Ammian Martsellin, Alanların eski Massagetler olduğunu söylemektedir. Bugünkü antropolojik verilere göre ise, Massagetler ile Türkmenler etnik bakımdan aynı kavimdir.

Arap seyyah İbn Said, XIV. yüzyılda, Kuzey Kafkasya'da Kuban ırmağı civarında "Alan adında bir Türk kavminin yaşadığını" yazmaktadır. İbn Said'in bu sözlerini kulak ardı eden bazı bilim adamları, 1888 yılında Karaçay'ın "Eski-curt" adındaki eski köy harabesinde bulunan "Zelençukskaya nadpis" adlı yazılı taştaki metni Oset diliyle okumaya çalışmışlar fakat bunu başaramayınca da, bu yazılı taştaki metne orijinalinde olmayan 8-9 kadar söz eklemişler ve böyle bir sahtekârlıkla bu yazılı taşı İranî bir dilde okuduklarını ileri sürerek bilim dünyasını kandırmışlardır. Bu sahtekârlardan biri olan V.F. Miller bile, "Yazılı taştaki son iki satır İranî dile ait değildir" demek mecburiyetinde kalmış, yazılı taşa

"Bagatar" (Bagatur-Bagatur-Batır: Cesur, Kahraman, Yiğit) şeklinde bir söz olduğunu ve buna bir anlam veremediğini itiraf etmek zorunda kalmıştır. Sözü edilen bu sahtekâr bilim adamları, yazılı taştaki "curt" (yurt) sözünü, Osetçe "furt" (genç) sözü olarak okumakta ısrar etmişler ve bu sözün İranî kökenli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte aynı yazılı taşa bulunan "ata-curt, alan-curt, bagatar, bölünüb, de, zıl" şeklindeki sözleri de görmezlikten gelmişlerdir. Alanların İranî kökenli bir kavim olduğunu ileri süren bilim adamları, bu görüşlerini en çok Bizanslı şair İoan Tsets'in yazdığı şiirin Alanlarla ilgili birkaç mısrasına dayandırmaktadırlar. Bizanslı şairin, Alanların "Hoş" şeklinde bir sözle selamlaşmalarını dile getiren mısrasını ele alan V.İ. Abayev bu sözü "Horz" şeklinde okumaya çalışmış ve bundan yola çıkarak da bu "Horz" sözünün Oset diline ait olduğunu ileri sürmüştür. Hâlbuki "Hoş" sözü bütün Türk lehçelerinde yer alan bir sözdür. Yine bu bilim adamları, İoan Tsets'in bu şiirde yer alan "katın" (kadın), "kaytan" (kaytarıb: geri çevirmek, geri getirmek, geri göndermek), "balı" (vişne, kiraz), "kördüng" (gördün), "üyüzige!" (evine! : Karaçay-Malkar Türkçesinde "a üyünge!" (a evine!) şeklinde kullanılan bir şaşırma-ünlem sözüdür) gibi Türkçe sözleri görmezlikten gelmektedirler.

"As" sözü, eski bir Türk kavminin adıdır. Yosif Flaviy'in, M.S. I. yüzyılda yazmış olduğu "Yudeyskaya Voyna" adlı eserinin, XII. yüzyılda yapılan Rusça çevirisinde, "Asların konuştuğu dil, Peçeneklerin konuştuğu dille aynıdır" denmektedir. VII. yüzyılda Aslar ile Diğorların birleşmesiyle ortaya "Asdigor" (Astugor) adında bir kavim çıkmıştır. Kaşgarlı Mahmut ve Reşidüddin, "Oğuz Türklerinin içinde 'Düger' adında bir boy olduğunu" söylemektedirler. "As" adlı kavime, VII. yüzyılda yazılmış olan Orhon-Yenisey yazıtlarında da rastlanmaktadır. "As-kişi" adlı kavim IX. yüzyılda Orta Asya'da yaşamıştır. Altaylı kavimler arasında "As" adlı kavimlere tesadüf edilmektedir. Birçok Arap seyyah, XIV. yüzyılda, Kırım'da, Kafkasya'da, Daryal geçidi civarlarında "As-kişi" ve "As" adlı bir kavimin yaşadığını yazmışlardır.

Peki o zaman, "Türkçe konuşan Asların dili İranî bir dile nasıl ve ne zaman dönüşmüştür?" şeklinde bir soru çıkmaktadır karşımıza. Asların, İranî kökenli bir kavim olduğunu ileri süren bilim

adamları bu soruya nasıl bir cevap vereceklerdir?

"Ası" sözü, bugün bile Nogaylarda, Altaylılarda, Türkmenlerde, Kırgızlarda, Özbeklerde ve Kazaklarda yaşamaktadır. Mariler, İdil ırmağı civarında yaşayan Tatarlara "Su-As" adını vermektedirler. Eski Bulgar Türklerinde "As" adında prens sülalesi vardır.

Kuzey Kafkasya düzlüklerinde, XIII-XIV. yüzyıllarda geçen olaylardan sonra, Kabardey Çerkesleri yayılmaya başlamışlardır. Bununla ilgili, Taşköpür (Kamennomost), Zayukovo, Şaluşka, Psıgansu ve Uruk civarlarında arkeolojik bulgular elde edilmiştir. Kabardey Çerkeslerinin Kuzey Kafkasya düzlüklerinde yayılmasıyla birlikte Karaçay-Malkarlılar ise Kabardey Çerkeslerinin baskısından dolayı düzlük bölgelerden dağlık bölgelere çekilmek zorunda kalmışlardır. Herhalde Ruslar da kalelerini bu yüzden dağların eteklerine kurmuşlardır. Ruslar bu yolla dağlarda yaşayan halkları kontrol etmeyi planlamışlardır. Karaçay-Malkarlılar, Kabardey Çerkesleri gibi 1557 yılında Ruslara boyun eğerek onların himayelerini kabul etselerdi, Rusların dağ eteklerine kaleler yapmalarına lüzum kalmayacaktı. Bu kalelerin birçoğu, Ruslara boyun eğmeyen asi Karaçay-Malkarlıları hakimiyet altına almak için inşa edilmiştir.

XIV. yüzyılda Karaçay-Malkarlılar ekonomik ve kültür yönünden oldukça ileri bir düzeye gelmişlerdir. Dağlarda bulunan gümüş, kurşun, bakır ve taş kömürü madenleri çıkarılmaya başlanmıştır. Binaların inşası için düzgün ağaçlar kullanılmıştır. Hayvancılık oldukça ileri bir seviyeye ulaşmıştır. Karaçay-Malkarlılar daha çok hayvancılık işiyle meşgul olmuşlar ve diğer ihtiyaçlarını besledikleri hayvanlarını satarak karşılamışlardır.

XVIII-XIX. yüzyılda, Karaçay-Malkarlıların ekonomik seviyesi, diğer Kuzey Kafkasyalı kavimlerin ekonomik seviyesi ile eşit durumdaydı. Hatta bazı bölgelerden daha üstündü. Söz gelimi, 1886 ve 1906 yıllarında Kuzey Kafkasyalı halkların ekonomik seviyesi hakkında yapılan bir istatistiğe göre, Malkarlıların ekonomik seviyesi, Grozni bölgesinden 1,7 kat, Kabardey bölgesinden 1,3 kat, Vladikafkas bölgesinden 3,4 kat, Hasavyurt bölgesinden 1,9 kat daha fazla idi. Karaçay-Malkarlıların besledikleri hayvanlardan elde ettikleri yünler, yağ ve et gibi gıda mamulleri, el

yapımı kumaş (çuha) üretimi, komşu halklara göre daha ileri seviyede idi. Öte yandan, Karaçay-Malkarlılarda, tuz, fabrika yapımı kumaş gibi maddeler bulunmuyordu. Karaçay-Malkarlılar bu gibi ihtiyaç maddelerini, dağlardan çıkardıkları gümüş, kurşun gibi madenleri, kendileri besledikleri hayvanlardan elde edilen mamulleri satarak karşılıyorlardı.

Karaçay-Malkar Türklerinin etnik oluşumunun nasıl teşekkül ettiği hakkında Karaçay-Malkar folkloru da önemli ipuçları vermektedir. Malkarlılar arasında anlatılan hikâyelere göre; çok eski zamanlarda "Malkar" adında bir avcı avlanmak için. Kafkasya dağlarına gelmiş. Malkar adlı avcı dağlarda dolaşırken, dağ geçitlerinin arasında güzel bir ovalık yere gelmiş ve burada bir kavmin yaşadığını görmüş. Bu ovalık yerde yaşayan kavim kendisine "Tavlu" (Dağlı) diyormuş. Malkar adlı avcı bu yeri çok beğendiği için Tavlu denilen halkın arasında yaşamaya karar vermiş ve onlara katılmış. Aradan bir zaman geçtikten sonra oraya, Kumukların yaşadığı düzlüklerden, yanında adamlarıyla birlikte "Misaka" adında birisi gelmiş. Misaka ve adamları burayı çok beğenmişler ve onlar da orada yaşamaya karar vermişler. "Misaka"nın adı, Dağıstan düzlüklerinde yaşayan "Masaha-Hun"ların adını çağrıştırmakta ve Malkar halkının etnik oluşumuna Hun kabilelerinden katılımlar olduğunu ortaya koymaktadır. Bir zaman sonra, Malkar ve Misaka'nın yaşadığı yerlere, yanlarında adamlarıyla birlikte "Basiyat" ve "Badinat" adında iki soylu kardeş gelir. Basiyat ve Badinat adlı kardeşlerin, Kırım'dan veya bir dönem Kuzey Kafkasya'da yaşamış olan Mac arlardan geldikleri sanılmaktadır. Basiyat ile Badinat kardeşlerden Basiyat, Malkar'da kalır. Badinat ise Digorların yaşadığı yere gider. Malkar'da kalan Basiyat, Malkarlı prenslerin soy-atası olur. Bu yüzden Malkarlı prensler kendilerine "Basiyatlar" adını vermişlerdir. Digorların yaşadığı yere giden Badinat ise, Digor prenslerinin soy-atası olur. Digor topraklarına yerleşen Badinat, Karaçaylıların "Kırımşavhal" adlı prens sülalesine mensup bir prensesle evlenir. Böylelikle, Badinat ile Karaçaylı prensesten doğan yedi erkek çocuk, Digorların prens sülalelerini oluştururlar. Badinat'tan doğan ve Digorların prens sülalelerini oluşturan çocukların adları: "Çegem, Karacav (Karaçay sözünün Digorca'ya geçmiş şeklidir),

Koban, Abisal, Tuvgan, Kubadiy, Betuy" şeklindedir.

Hikâyede anlatılan "Malkar" adlı avcının adı, "Bulgar" sözünü çağrıştırmaktadır ve büyük bir ihtimalle "Malkar" sözü, "Bulgar Türkleri"nden miras kalmıştır. Bu da, Bulgar Türklerinin, Malkarlıların etnik oluşumunda yer aldıklarını göstermektedir.

Hikâyeye göre, "Malkar adlı avcı bir gün geyik avlamak için kendine yeni yerler aramak üzere yola çıkmış." Bu cümle, eski Hun kabilelerinden bir grup avcının geyiklerin peşinden Azak denizi civarlarına gelerek buradan denizin karşı tarafına, yani Avrupa topraklarına geçtiklerini anlatan hikâyeye benzemektedir.

Avcılık yaparken başkaları tarafından bilinmeyen yeni yerleri keşfeden avcı motifi, Karaçay-Malkar hikâyelerinde oldukça fazladır. Sözgelimi, Karaçaylıların Baksan vadisinden Kuban ırmağı civarına göç edişini anlatan bir hikâyede, "Botaş" adında bir kişinin avlanırken tesadüfen Kuban ırmağı civarına gelmesi ve bu yerlere Karaçaylıların göç edişi anlatılır. Karaçay-Malkar Nart destanlarındaki "Örüzmek" adlı kahraman bir ak maralın peşinden koşarken "Ak-kala" (Ak Kale) adında bir yer bulur. Bu hikâyede anlatılan "Ak-kala" adlı yer, Hazar Türklerinin tarihteki meşhur "San Kale"sini (Sarkel şehri) çağrıştırmaktadır. Türk dillerinin ekserisinde "san" sözü "ak, beyaz" anlamında da kullanılmaktadır. Böylelikle, Hazar Türklerinin Karaçay-Malkarlılardaki etkisini bir hikâyede tespit etmekteyiz.

Hunlar zamanındaki Türk kavimleri arasında ilginç bir hikâye anlatılmaktaydı: "Türk kavimleri arasında büyük bir savaş çıkmış. Bu Türk kavimlerinin içinden birisi diğer kavimler tarafından tamamen ortadan kaldırılmış. Ancak bu toptan yok edilen Türk kavmine mensup küçük bir çocuk kalmış. Bu çocuğun da ellerini ve ayaklarını keserek bir ırmağa atmışlar. Şans eseri bu çocuk ölmemiş ve bir kurt tarafından kurtarılmış. Sonra kurt, çocuğu alıp dağlara götürmüş ve ikisi dağlarda yaşamaya başlamışlar. Bir zaman sonra, bu çocuk ile kurdun birleşmesinden dört çocuk doğmuş. Türk kavimleri işte bu dört çocuktan türemişlerdir." Yukarıda anlatılan hikâyeye göre, Türk kavimleri bir kurttan türemişlerdir. Bu yüzden de kurt, Türk kavimlerinde bir tabudur.

Hikâyemize devam edelim: "Bu dört çocuktan ikisi birbiriyle kavga eder ve biri diğerini öldürür. Ancak, hayatta kalan kardeş, diğer kardeşi öldürdüğü için o kadar çok pişman olmuş, üzülmüş ve ağlamış ki, bu üzüntüye dayanamayarak 'Ku' (kuş) olup göğe uçup gitmiş. Daha sonra onun adı 'Ku' şeklinde anılmış ve Ku'dan türeyen kavime de 'Ku-kışı'ler denilmiştir." Bugün Altaylarda "Ku" adında bir Türk kabilesi yaşamaktadır. Bu hikâyede anlatılanların, Karaçay-Malkarlıların kültürüyle de bir ilgisi vardır. Karaçay-Malkar Nart Destanlarındaki "Debet" adlı kahramanın oğullarından birinin adı "Gu"dur. Eski bir Türk hikâyesinde geçen "Ku" ile Karaçay-Malkar Nart Destanlarındaki Debet'in oğlu "Gu" arasındaki şekil benzerliği, herhâlde ikisi arasındaki bir bağlantıdan kaynaklanmaktadır.

İskitler ve Hunların folkloru ile Karaçay-Malkarlıların folkloru arasında benzerlikler vardır. Sözelimi, Hunlarla ilgili bir hikâyede, "Bir çoban hayvanlarını otlatırken ineklerden birinin ayağının kanadığını fark etmiş, İneğin ayağının niye kanadığını anlamak için ineğin ayağına baktığı sırada yerde büyük ve güzel bir kılıç görmüş. Çoban, bu kılıcın oraya gökten düştüğünü ve bu kılıcın kutsal bir kılıç olduğunu anlamış ve hemen o kutsal kılıcı Hunların hükümdarı Atilla'ya götürmüştü. Atilla kılıcı görünce çok heyecanlanmış ve bu kılıcın kendisine Tanrı tarafından gönderildiğini ve bu kılıçla dünyayı fethedeceğini söylemiş."

İskitlerde ve Hunlarda bu tür "kutsal kılıç" inanışları çoktur. Bana öyle geliyor ki, Karaçay-Malkarlılardaki "teyri kılıç" (tanrı kılıcı: gökkuşağı) sözünün bununla bir ilgisi vardır.

Karaçay-Malkar folkloru ile eski Bulgar Türklerinin folkloru arasında da benzerlikler çoktur. Sözelimi, Karaçay-Malkar Nart Destanlarında geçen "Alavgan" adlı kahramanın hikâyesine bir bakalım; "Alavgan günlerden bir gün dolaşırken bir "emegen" (dev-yaratık) kadına rastlar. Emegen kadın o sırada iki memesini iki omuzuna atmış bir vaziyette, elinde kocaman bir kütük misali bir iğne ile yeri yamayıp dikiş dikiyormuş. Alavgan yavaşça emegen kadının yanına gelerek aniden emegen kadının memelerinden birini tutup emmeye başlar. Emegen kadın bunu fark ederek, ' Çok hızlı davranıp benim meme-oğlum (süt oğlum) oluverdin. Yoksa ne

kadar da tatlı bir lokma olacaktın sen bana' diye söylenir." Bu hikâyede anlatılan olayların hepsi, eski Bulgar Türklerinin hikâyelerinde de aynen geçmektedir.

Karaçay-Malkar folklorundaki hikâyelerin, masalların ve diğer folklor ürünlerinin birçoğunda tarihî gerçeklikler vardır. Karaçay-Malkarlıların gerçekten yaşadığı bazı olaylar zamanla efsane veyahut hikâyeleşerek bir folklor ürünü hâline gelmişlerdir. Söz gelimi, yine Karaçay-Malkar Nart Destanlarından bir örnek verelim. Nart Destanlarında "Kızıl Fuk" adında, Nart halkına zulüm yapan kötü biri anlatılır. XIII. yüzyılda Altın Orda Devleti'nde "Kızıl Buk" adında çok zalim bir prens vardı. Karaçay-Malkar Nart destanlarında anlatılan Kızıl Fuk'un Nart halkına yaptığı zulüm ile Altın Orda prenslerinden Kızıl Puk'un Kuzey Kafkasyalı kavimlere yaptığı zulüm birbirini tamamlar vaziyettedir. İşte, "Kızıl Buk" adındaki bu şahıs, Karaçay-Malkar Nart destanlarına "Kızıl Fuk" olarak girmiştir.

Karaçay-Malkar Türklerinin siyasi tarihi de gerektiği kadar araştırılıp ortaya konulmamıştır. Karaçay-Malkarlıların ataları olan Alan-Aslar orta çağlarda Gürcülerle çok yakın ilişkiler içerisindeydiler. XIV-XV. yüzyılda, Gürcistan'ın dağlık bölgelerinden Malkarlılara esir olan Gürcü prensler dahi olmuştur. Bununla ilgili, Ksan adlı dağ geçidinde yer alan Tshovat adlı kilisede muhafaza edilen " Altın-Haç"tan bahsedilmektedir.

XVI-XVII. yüzyılda, Gürcistan ile Rusya arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde Malkarlı Aydabol, Abay ve Karaçaylı Kırımşavhal adlı prens sülalelerinin büyük rolü olmuştur. Adı geçen bu Karaçay-Malkarlı prensler, 1639-1650 yılları arasında, Rusya'nın Yevlev, Goloçanov, Zaharev, Elçin ve Bajenov adlı elçilerine büyük yardımlarda bulunmuşlardır. Rus çarı, elçilerine yolda karşılaştıkları kavimlerin prenslerine verilmek üzere "Rus elçilerinin himaye edilmesi hakkında fermanlar" vermiştir. Bu fermanların içinde Karaçay-Malkarlı prensler için düzenlenmiş olanları da vardır. Rus elçileri bu fermanları El-curt köyündeki Karaçaylı prenslere ve Yukarı Malkar'daki Malkarlı prenslere vermişlerdir. Bütün bunlar, Karaçay-Malkarlıların hiç kimsenin tahakkümü altında olmayan, egemen bir kavim olduklarını ortaya koymaktadır. Karaçay-Malkarlılar o dönemlerde birilerinin hakimiyeti

altında yaşayan bir halk olsalardı, Rus çarı elçileri vasıtasıyla bu fermanları Karaçay-Malkarlı prenslere göndermez, Karaçay-Malkarlıların tâbi olduğu milletin prenslerine gönderirdi.

Eskiden, Karaçay-Malkarlılar ile diğer Kuzey Kafkasyalı halklar siyasi ve sosyal statü bakımından eşit idiler. Eğer öyle olmasaydı, Kabardey Çerkeslerinin büyük prensi Pşimaho Çerkesskiy bizzat kendi kız kardeşini bir Malkar prensiyle evlendirmezdi ve Kabardey prensleri, Malkar prenslerinin çocuklarını atalık olarak (eğitim ve terbiye vermek için) almazlardı.

Gürcü kralı Arçil, 1693 yılında Rusya'ya giderken, Kabardey Çerkeslerine esir düşer. Bir süre sonra oradan kaçıp Malkarlılara sığınır. Malkarlılar, Kabardey Çerkeslerine tabi bir halk olsalardı, Gürcü kralı Arçil, Kabardey ülkesinden kaçıp Malkarlılara sığınamazdı.

Malkar prenslerinden Aydabol oğlu Artutay 1658 yılında, Gürcü kralı Teymuraz ile birlikte Moskova'ya gider. Malkar prensi burada, Rus çarı tarafından, Gürcü kralı ile eşit statüde muamele görmüş ve iki yıl kadar Moskova'da Çar'ın misafiri olarak kalmıştır. Bilindiği gibi, bu dönemde Kabardey Çerkesleri, Rus çarının hakimiyetinde ve himayesinde bulunuyorlardı. Eğer, Malkarlılar egemen bir halk olmasalardı, Kabardey Çerkeslerinin Rus tabisi oldukları bir dönemde, Malkarlı prens Aydabol oğlu Artutay, Rus çarının özel misafiri olamayacak ve Gürcü kralı ile eşit muamele görmeyecekti. Bu olay gerçekten de Malkarlıların tarihi için çok önemli bir durumdur.

Karaçay-Malkarlıların kültürleri, Kuzey Kafkasyalı birçok halkın kültürünü çok derinden etkilemiştir. Sözgelimi bunu, Kuzey Kafkasyalı kavimlerin dillerine, Karaçay-Malkar Türkçesinden geçmiş birkaç sözle örneklendirelim ve ilk olarak Kuzey Kafkasyalı kavimlerin dillerine "Thamate" şeklinde geçen ve aslında Karaçay-Malkar Türkçesine ait olan "Tamata" (Başkan, Aksakal, Lider) sözünü ele alalım. Bu söz, "Tam" (ev, dam)"ata" (ata, baba) şeklinde iki sözden oluşmuş ve diğer Kuzey Kafkasyalı kavimlerin dillerine aynı anlamda (Başkan, Aksakal) girmiş, fakat bu dillerde farklı bir telaffuzla (Tamata > Thamate) söylenmeye başlanmıştır. Bundan başka, Karaçay-Malkar Türkçesinden, Kuzey Kafkasyalı kavimlerin dillerine geçmiş daha birçok söz vardır. Söz gelimi, "özden" (asil, soylu,

halkın özünden gelen, kendi emeğiyle geçinen), "başlık" (başlık), "atalık" (atalık: Soylu bir ailenin, eğitim ve terbiye edilmek üzere çocuğunu, kendisinden sosyal statü bakımından daha düşük bir aileye vermesi) gibi sosyal statülerle ilgili sözler; "cörme" (hayvan işkembesine kuyruk veya iç yağı doldurularak yapılan bir tür yemek), "hıçın" (içine et veya patates konularak yapılan bir tür hamur yemeği), "ayran" (ayran) gibi yiyeceklerle ilgili sözler ve bunların dışında, "karuv" (güç, kuvvet), "cuvap" (cevap), "sebeb" (sebebe), "ogurlu" (uğurlu), "ogursuz" (uğursuz), "kengeş" (toplantı, istişare), "buyruk" (buyruk, emir) gibi sözler. XVIII-XIX. yüzyılda, Abay, Orusbiy, Şahan ve Malkaruk gibi Malkarlıların önde gelen şüaleleri, Karaçay-Malkar kültürünün dış dünyaya tanıtılmasında büyük çaba göstermişlerdir. Söz gelimi, Musost Abayev "Malkarlıların Tarihi Hakkında" başlıklı uzun makalesini yayımlamış ve Karaçay-Malkarlıların tarihinin dış dünyaya tanıtılmasında büyük katkı sağlamıştır. Musost Abayev oldukça uzun yaşamış ve 1928 yılında şimdiki Buynaksk şehrinde vefat etmiştir. Onun bu değerli makalesi bugün bile değerini korumaktadır. 1862 yılında Soltan-Bek Abayev, St. Peterburg Üniversitesi

Konservatuvarına, P.I. Çaykovski ile birlikte sınavla girmiştir. Soltan-Bek Abayev kabiliyetiyle, sınav seçici kurulunda yer alan dünyaca ünlü müzik adamları olan G. Vinyavskiy ve A. Pubinştein'i hayretler içerisinde bırakmıştır. Soltan-Bek Abayev konservatuarı bitirdikten sonra Vladikafkas şehrine gelerek burada müzik çalışmaları yapmıştır. Soltan-Bek Abayev'in kız kardeşi Hanife Abayeva ise arkadaşı ve yine bir Malkarlı olan Fuza Şakmanova ile birlikte, 1872 yılında Tiflis'te yüksek tahsil yapmışlardır. Fuza Şakmanova, Kabardey-Malkar Ö.C. tarihinde ilk bayan öğretmen ünvanına sahiptir. Fuza Şakmanova, uzun yıllar Çegem'de açmış olduğu okulda öğretmenlik yapmıştır. Hanife Abayeva ise Tiflis'te bulunduğu sırada, Azerbaycan'ın en meşhur eğitimcilerinden olan Hasan-Bek Melikov'la tanışmış ve onunla evlenmiştir. Hasan-Bek Melikov, Moskova'da yüksek tahsil yapmış, Azerbaycan'ın en meşhur aydınlarından biridir. Eş olarak da kendisine Malkarlı Hanife Abayeva'yı seçmiştir. Hasan-Bek ve Hanife evlendikten sonra Bakü'ye giderek orada gazete çıkardılar. Bir süre sonra Bakü'de kız çocukları için bir okul açtılar.

Hasan-Bek ve Hanife Hanım'ın açmış oldukları bu okul, bir süre sonra açılacak olan Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin binası olacaktır. "Hanife Hanım Abayeva-Melkiova"nın adı, Azerbaycan ansiklopedilerine de girmiştir.

XIX. yüzyılda, bütün Çarlık Rusyası'nda çok meşhur olan bir askeri doktor vardır. Bu doktor, Malkarlı Şoloh Şahanov'un oğlu Abay (Dimirti) Şahanov'dur. Abay Şahanov, 1869 yılında liseyi bitirdikten hemen sonra St. Petersburg şehrine giderek Askeri Tıp Akademisi'ne girmiş, Rus-Osmanlı savaşının patlak verdiği dönemlerde, 1876 yılında, buradan mezun olarak diplomasını almıştır. Abay Şahanov, Askeri Tıp Akademisi'nden mezun olduktan sonra Kırım'da, Gürcistan'da, Amur ve Ussuriy bölgelerinde ve hatta Japonya'da görevlerde bulunmuştur. Abay Şahanov'un oğlu olan Basiyat Şahanov ise, bütün Kuzey Kafkasya'da tanınan meşhur bir hukukçu olmuştur. Basiyat Şahanov'un, Çegem bölgesinin prenslerinden Dadaş (İslam) Malkarukov'un kızıyla evlenmesinden sonra Şahan ve Malkaruk sülaleleri arasında büyük bir yakınlaşma başlamıştır.

Dadaş Malkarukov, bütün Malkar bölgesinde hayvancılık işinin gelişmesi için büyük gayretlerde bulunmuştur. Kendisi Avrupa'da birçok kereler bulunmuş ve hayvancılıkla ilgili yeni gelişmeleri yakından takip etmiştir. O dönemin meşhur peynirleri İsviçre'de yapıyordu. Dadaş Malkarukov bu yüzden İsviçre'ye gitmiş ve orada peynir fabrikalarını gezdikten sonra, Alman bir mühendisle birlikte Malkar'a dönmüş ve burada İsviçre tipi peynir imal eden bir fabrika kurmuştur. Bu fabrikada üretilen peynirler, İsviçre peynirlerinden daha kaliteli olmuş ve birçok ödüller almıştır.

Eskiden, Malkar'da peynir fabrikası kuranlardan biri de Hamzat Orusbiyev olmuştur. Hamzat Orusbiyev, Kamık adlı kendi köyünde kurduğu fabrikada İsviçre tipi peynir imal ediyordu.

Dadaş Malkarukov, Karaçay-Malkar halkının eğitim ve kültür seviyesinin gelişmesi için de büyük gayretler sarf etmiştir. Söz gelimi Nalçik şehrinde bir "Realny Uçilişçe" (Meslek Lisesi) yaptırmıştır (şimdi bu okulun binası, Kabardey-Malkar Devlet Üniversitesi Tıp Fakültesi olmuştur). Dadaş Malkarukov bu okulu yaptırdıktan sonra da, her yıl

bu okula kendi servetinden önemli miktarda bağışta bulunmuştur. Dadaş Malkarukov, Nalçik şehrinde kendisine bir de büyük bir konak yaptırmıştır. Bu konak halen ayakta ve MVD'nin (İçişleri Bakanlığı'nın) "kulübü" olmuş vaziyettedir. Bolşevik devriminin ilk yıllarından sonra, Malkarlıların tek başlarına özerk bölge oldukları dönemlerde, Malkarlıların önde gelen kişileri bu konakta çalışıyorlardı.

Dünyaca meşhur Rus sanatçı F. Şalyapın, Prens Dolinskaya'nın daveti üzerine Nalçik şehrinde olduğu zamanlarda, Dadaş Malkarukov kızlarıyla birlikte çok kereler Prens Dolinskaya'nın evine misafir olmuştur. Dadaş'ın kızları burada akordeon çalmaktaki maharetlerini göstermişlerdir. Bir söylentiye göre, F. Şalyapın, Dadaş Malkarukov'un kızlarından birini çok beğenmiş ve evlenmek üzere onu Dadaş Malkarukov'dan istemişse de, Dadaş Malkarukov bu teklifi nazikçe reddetmiştir.

Orusbiy sülalesi, Malkarlıların en soylu sülalelerinden biridir. Orusbiy sülalesinin, Karaçay-Malkar kültürünün dış dünyaya tanıtılmasında çok büyük emeği vardır. 1829 yılında, Baksan vadisi büyük prensi Mirzakul Orusbiyev ve Karaçaylıların büyük prensi İslam Kırımşavhalov, Rus Generali Emanuel ve adamlarının Elbruz dağına tırmanmasına çok yardımcı olmuşlardır. Mirzakul Orusbiyev ve İslam Kırımşavhalov, General Emanuel'e yardımcı olmaları için Karaçay-Malkarlı beş rehber tahsis etmişlerdir. Bu rehberlerin başında bulunan kişi Karaçay'ın Hurzuk köyünden Hillar (Hıysa) Haçirov vardı. Hillar Haçirov'un beraberindeki rehberlerden biri de Baksan'dan Ahya Sottayev idi. Elbruz dağına tırmanış sırasında fizikçi Lents hastalanınca, Ahya Sottayev onu sırtında taşıyarak geri götürmek zorunda kaldığı için, Hillar Haçirov tek başına, Elbruz dağının tepesine çıkan ilk Karaçaylı olmuştur.

Yabancı ülkelerden Kuzey Kafkasya'ya gelip de, Orusbiy sülalesine misafir olmayan adam yoktur. Bu misafirlerin içinde İngilizler, Almanlar, Macarlar, Polonyalılar, İsviçreliler de vardır. Bunların birçoğu yazar, sanatçı, bilim adamı, dağcı ve müzikle uğraşan adamlardır. Birçok Rus bilim, kültür ve sanat adamları da Orusbiy sülalesine misafir olmuştur. Bunların içinde meşhur bilim adamları V. Miller, M. Kovalevskiy, A. Abih, V.

Pastuhov; yazar A. Mihaylovskiy, sanatçı A. Yaroşenko, müzikle uğraşan S. Taneev, P.İ. Çaykovskiy de vardır.

P.I. Çaykovskiy "Yevgeniy Onegin" adlı operası için, İsmail Orusbiyev'in oğlu Navruz Orusbiyev'i özel olarak Moskova'ya davet etmiştir. Navruz Orusbiyev ve P.I. Çaykovskiy çok yakın dost olmuşlardır. P.I. Çaykovskiy defalarca Navruz Orusbiyev'in evinde misafir olarak kalmıştır.

İsmail Orusbiyev'in oğulları Navruz ile Safar-Aliy, Moskova'da yüksek tahsil görmüşler ve Karaçay-Malkar halkının kültür ve eğitim seviyesini yükseltmek için büyük gayret göstermişlerdir. Navruz Orusbiyev, Karaçay-Malkar diline uygun bir alfabe hazırlamak için uğraşmıştır. Safar-Aliy Orusbiyev de, Karaçay-Malkar Nart Destanlarını derlemiş ve bunlar üzerinde araştırma ve incelemeler yapmıştır. Safar-Aliy Orusbiyev'in bu çalışmalarından biri, Tiflis'te çıkarılan SMOMK (Sbornik dlya opisaniya mestnostey i piemen kavkaza) adlı derginin ilk sayısında yayınlanmıştır.

Mırzakul Orusbiyev'in oğlu İsmail Orusbiyev, Karaçay-Malkar halkının yetiştirmiş olduğu en değerli şahsiyetlerden biridir. İsmail Bey, oğulları Navruz ile Safar-Aliy'in ve kendi kardeşleri Hamzat ile Magomet'in yüksek tahsil yapmaları için çok gayret göstermiştir. İsmail Bey'in kardeşi Hamzat, Rus ordusunda Albay olmuştur. Navruz ve Safar-Aliy de Moskova'da yüksek tahsil yapmışlardır. İsmail Bey'in kendisi iyi tahsil görmüş biri değildir. Ancak evine misafir olarak gelen birçok kültür, sanat ve bilim adamından çok şeyler öğrenmiştir. İsmail Bey'in evine misafir olan bu kişiler, Kuzey Kafkasya'nın halk şarkılarını, halk müziklerini, destanlarını, hikâyelerini, masallarını, âdetlerini, törelerini İsmail Bey'den derleyip yazmışlardır. Bu kişiler bazen İsmail Bey'in yönlü ve kabiliyetli bir adam çok olduğuna şaşırıyorlar, "İsmail bir şeyi vurgulamak istediğinde, birçok âlimin görüşlerinden örnekler verirdi. Hatta İsmail, Dobrolübov'un yaptığı işleri, kendiliğinden söylerdi" diyorlardı.

İsmail Bey, tarih, arkeoloji ve etnografyaya çok meraklı bir kişiydi. Arkeolojik eserlerden oluşan kendi özel koleksiyonunu, M. Kovalevskiy ve V. Miller'e göstermiş, onlara Kuzey Kafkasya'da arkeoloji çalışmaları yapmalarında yardımcı olmuştur.

İsmail Bey, ilk kez, Elbruz dağına tırmanmak için Kuzey Kafkasya'ya gelen dağcılarının kalabilecekları bir misafirhane yaptırmıştır. Bu misafirhanede kalan kişilerin bütün ihtiyaçlarını yine İsmail Bey karşılamıştır. İsmail Bey bu yolla, Kuzey Kafkasya'yı ziyaret etmek isteyen kişilerin çoğalmasını sağlamıştır.

XVIII. yüzyılda, Rusya ile Gürcistan arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde, Malkarlı prenslerden Aydabol oğlu Artutay'ın çok büyük katkılarda bulunduğunu yazımızın başında belirtmiştik. Yine Aydabol sülalesinden Kumuk adlı bir prens, Nalçik şehrinde kırmızı tuğladan bir villa inşa ettirmiş ve Malkarlılara gelen önemli misafirleri burada özel olarak ağırlamıştır. Söylendiğine göre bu villa, Nalçik şehrinde, Slobada adlı sokakta, Pobeda k/t arkasındaki, avlu duvarları kırmızı tuğladan inşa edilmiş olan evin olduğu yerdeymiş. Yani, bu evin kırmızı tuğladan inşa edilmiş avlu duvarlarının, Kumuk Aydabolov'un villasından kalmış olduğu sanılmaktadır. Bugün villanın yerinde başka bir ev vardır. Söylentilere göre, Kabardey Çerkeslerinden Bolşevik ihtilaline ilk katılan kişiler, Kumuk Aydabolov'un arabacılığını yapıyorlarmış.

Nalçik şehrinde Malkarlı "Molla" sülalesine ait evlerin olduğu da söylenmektedir. Hatta bu evlerin birbirlerine yakın oldukları için bu semte "Mollaların Mahallesi" deniliyormuş. Şimdi ise bu mahallenin adı "Nalçik-20"dir. İshak Mollayev'in Nalçik şehrinde tuğladan inşa edilmiş iki evi olduğu bilinmektedir. Bunlardan birisi Sovyet adlı sokakta, diğeri ise Puşkin adlı sokaktadır. İshak Mollayev, Sovyet adlı sokakta bulunan evini (Lenin sokağı ile Puşkin sokağı arasındaki kırmızı tuğladan inşa edilmiş ev) Nalçik şehrindeki Devlet Hazinesi Kurumuna kiraya vermiştir. İshak Mollayev, Malkar'da ancılık işini geliştirmek de için çok uğraşmıştır. Fakat kendisine destek olan çıkmadığı için ancılık işinde pek başarılı olamamıştır.

Karaçay-Malkar halkının ataları olan Bulgarlar ve Alanlar, eski Türklerin runik harflerini kullanıyorlardı. Ancak, Grek (Eski Yunan) alfabesini kullandıkları da oluyordu. Malkar'da 1709-1715 yıllarına ait Arap harfleriyle yazılmış Karaçay-Malkar dilinde bir belge bulunmuştur. Bu belgede, Malkarlıların, Kabardeylerin, Kırımlıların sahip olduğu toprakların sınırları ve Rusya'nın Kuzey Kafkasya'daki sınırları belirtilmektedir.

Bütün bu yukarıda anlatılanlar aslında Karaçay-Malkar halkının tarih zenginlikleridir ve unutulmaması gerekmektedir.

Karaçay-Malkar halkının, Kuzey Kafkasyalı diğer halklardan ayrı bir özelliği daha vardır. Bu özellik, Karaçay-Malkarlıların sahip olduğu "Töre Müessesesi"dir. Eğer bir halkın töre müessesesi bulunuyorsa, o halkın bir devleti var demektir. Çünkü, eski dönemlerde, töre müessesesi, devletin görünen yüzüdür. Töre müessesesinde, her köyden temsilciler seçilirdi. Bu temsilcilerin içinden de bir kişi seçilirdi ki bu kişinin adına "Oliy" (Vali, Başkan) denirdi. Oliy görevine akıllı, bilgili ve soylu biri seçilirdi. Oliy'in verdiği kararlar, Töre müessesesi tarafından kabul edildiğinde, bu kararlar halka duyurulur ve uygulanırdı. Köy başkanları kendilerine bağlı olan askeri birliklerle, Oliy'in verdiği görevleri yapmakla yükümlü idiler. Bu askeri birlikler, sınırları korumakla ve komşu halklarla yapılan işlerin güvenliğini sağlamakla görevli idiler. Halkın kendi içerisinde güzel bir olay veya bir iş olduğu zaman, Töre müessesesi bunu halkın bütününe kapsayacak şekilde "âdet" olarak benimsenmesini kararlaştırırdı. Töre müessesesi, hırsızlık ve yolsuzlukla suçlanan kişileri gerektiği gibi soruşturur ve onlara gereken cezayı verirdi. Töre müessesesinin hırsızlık ve yolsuzluk yapan kişilere verdiği cezalardan biri de "Nalat-Taş" cezasıydı. Suçlu bulunan kişiler, halkın toplandığı büyük bir meydana, Nalat-Taş adı verilen bir taş

sıkıca bağlanır, oradan gelip geçenler de, taşla bağlanan bu suçlu kişilere lanet okurlar, yüzlerine tükürürlerdi. Karaçay-Malkarlıların Töre müessesesine, kimi zaman komşu halklardan başvuranlar da oluyordu.

Özet olarak söylersek, Karaçay-Malkarlıların Töre müessesesi, devletin kanun, adet çıkarıcı, komşu halklarla ilişkilerin tanzimini yapan, gerektiğinde askerî işlerin icrasına karar veren bir müessesedir. Eskiden, Kuzey Kafkasyalı diğer halkların, Karaçay-Malkarlıların bu Töre müessesesine benzeyen bir kurumu olmamıştır. Bu durum, Karaçay-Malkarlıların, Kuzey Kafkasyalı diğer halklara göre, sosyal ve siyasi örgütlenme bakımından daha ileri bir seviyede olduğunu göstermektedir. Töre müessesesi ayrıca, Karaçay-Malkarlıların bir "devlet mekanizması"na sahip olduklarını da ortaya koymaktadır. Bu devlet mekanizması Karaçay-Malkarlılara atalarından, yani Hun, Bulgar ve Alanların kurmuş olduğu devlet teşkilatlarından ve geleneklerinden miras kalmıştır.

Bizim şimdiye kadar anlattıklarımızdan ortaya çıkan sonuç şudur: Karaçay-Malkar halkı 5000 yıldan fazla bir zamandır bugünkü topraklarında yaşamaktadır.

Karaçay-Malkarlılar bu kadar uzun bir zaman içerisinde, tarihteki millî varlık ve mevcudiyetlerini, kendilerine has kültür ve ekonomileriyle ortaya koymuşlardır.

AÇIKLAMALAR

* Bu yazı, 1994 tarihli Mingitav mecmuasının 4. Sayısında (ss. 23-54) "*Tarih Halkı Baylığı*" başlığıyla yayınlanmıştır.

** İsmail Mızıulu-İsmail Mussayeviç Miziyev (1940-1997) Karaçay-Malkar Türklerinin yetiştirmiş olduğu en büyük tarihçilerinden biridir. İsmail Mızıulu, Kabardey-Malkar Ö.C.nin Aşağı Çegem bölgesinde doğmuştur. Babasının adı Musa'dır. İsmail Mızıulu dört yaşındayken, 1944 yılında, topyekün Kazakistan'a sürgün edilen halkının arasındaydı. Altı yaşındayken annesini ve babasını kaybetti. Bu yüzden yetim ve öksüz çocukların bakıldığı yetiştirme yurtlarından birine alındı. 1950 yılında doğduğu köye gelerek orta öğrenimini burada yaptı. 1963 yılında, Kabardey-Malkar Devlet Üniversitesinin Tarih Bölümünden yüksek dereceyle mezun olduktan sonra, Moskova'da SSCB Bilimler Akademisi'nin Arkeoloji Enstitüsünde asistan olarak çalışmaya başladı. İsmail Mızıulu 1978 yılında geçirdiği bir otomobil kazası sonucu bacaklarını kaybetti ve bundan sonraki çalışmalarına tekerlekli sandalye ile devam etmek zorunda kaldı. İsmail Mızıulu ortaya koyduğu çalışmalarıyla SSCB'de ve birçok ülkede adını duyurmuş bir bilim adamıdır. İsmail Mızıulu'nun çok sayıda kitabı ve 200'den fazla bilimsel makalesi yayımlanmıştır. Kitaplarından bazılarının adları şöyledir: *Srednevekovie Başni i Skelepi Balkarı i Karaçaya*, Nalçik, 1970; *Turistskimi Tropami v Glub Vekov*, Nalçik, 1976; *Balkartsı i Karaçayevtsı v Pamyatnikah İstorü*, Nalçik, 1980; *Şağı k İstorikam Emiçeskovy İstorü Tsentralnogo Kavkaza*, Nalçik, 1980 (Bu kitap Türkiye'de de yayınlanmıştır: İsmail Mızıulu, *Merkezi Kafkazan Etnik Tarihinin Köklerine Doğru*, Çevirenler: Prof. Dr. Süleyman Eliyarlı, Doç. Dr. Mehman Abdulla, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul, 1993); *İstoriya Ryadom*, Nalçik, 1990; *Oçerki İstorü i Kulturu Balkarı i Karaçaya XIII-XVIII vv.*, Nalçik, 1991; *O Proishojdenü Türkskih Narodov* (K.T. Laypanov'la birlikte), Çerkessk, 1993; *İstoriya Karaçayevovo-Balkarskogo Naroda s Drevneyşih Vremen do Prisoedineniya k Rossü*, Nalçik, 1994. İsmail Mızıulu, 27 Ağustos 1997 tarihinde Nalçik'te vefat etmiştir. (A.A.)

1. Sayın İ. Mızıulu burada yanılmıştır. Çünkü, Karaçay-Malkar'ın Kubina, Baytalçabhan, Zelençuk, Ogan Çegem bölgelerinde Kıpçaklara ait çok sayıda mezar bulunmuştur, bkz., Ufuk Tavkul, Karaçay-Malkar Geleneklerinde Ölüm, Anayurttan Atayurda Türk Dünyası Dergisi, Sayı 6, Ankara, 1994, s. 24-25. (A.A.)

2. Sayın İ. Mızıulu burada kısmen yanılmıştır. Türkologların Türk dil ve lehçeleri üzerine yaptıkları incelemelerin sonucuna göre Karaçay-Malkar Türkçesi ana çizgileriyle tipik bir Kıpçak Türkçesi olarak kabul edilmektedir. Karaçay-Malkar Türkçesinin Türk dili içindeki yeri için, Sovyet Türkologlarından A.N. Samoyloviç'in "Nekotorie Dopolneniya k Klassifikatsü Turetskih Yazıkov, Petrograd, 1922" adlı eserinde yaptığı Türk dilleri sınıflaması kabul edilmektedir. Buna göre,

Karaçay-Malkar Türkçesi, Türk dilinin "z" kolunun "y" bölümünün "tav, bol, kalgan" grubuna girmektedir. Bu sınıflamaya göre Karaçay-Malkar Türkçesinde; "tağ" (dağ) yerine "tav", "ol" yerine "bol", "kalan" yerine "kalgan" şekilleri kullanılır. Bunun yanı sıra Karaçay-Malkar Türkçesinde "azak/adak" (ayak) yerine "ayak", "ben" yerine "men" şekillerinin kullanılması ve söz başlarında "d" yerine "t", "g" yerine "k" seslerinin kullanılması ve söz başlarındaki "y" sesinin "c" sesine dönüşmesi Kıpçak Türkçesinin ortak ve tipik özellikleridir. Karaçay-Malkar Türkçesi, fonetik bakımdan, Kıpçak Türkçesi'nin "c" grubuna girmektedir. Öte yandan Karaçay-Malkar Türkçesinin söz hazinesi de Kıpçak Türkçesi'dir. bkz., Karaçay Türkçesi, Türk Ansiklopedisi, Gilt: XXI, MEB Yayınları, Ankara, 1974, s. 263. (AA)

3. Sayın İ. Mızıulu burada yanılmıştır. Mogol Kağanı Cengiz Han'ın meşhur iki komutanı Sübödey-Bagatur ile Cebe-Noyan'ın emrindeki Mogol orduları 1222-1223 yılında, Kuzey Kafkasya'yı istila ettikleri zaman, Kıpçak-Alan ittifakının direnişiyle karşılaşmışlardır. Moğollar çeşitli vaatlerle Kıpçakları bu ittifaktan ayırmayı başararak önce Alanları bozguna uğratmışlar, sonra da Kıpçakların üzerine yürüyerek onları daha kuzeye sürmüşlerdir. Bütün bu olayları, XIII. yüzyılın ilk yarısında yaşayan Arap seyyah İbn EI-Esir bizzat ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. bkz., A.Yu. Yakubovskiy, Altın Ordu ve Çöküşü, TTK Yayını, Ankara, 1992, s. 24. (A.A)

4. Sayın İ. Mızıulu burada yanılmıştır. Söylediklerinin tam aksine, Kumuk Türkçesi, Türk dilinin Kıpçak Türkçesi grubuna girmekle birlikte Oğuz Türkçesinin etkisinde kalmış bir dildir. Eski Türkçe'deki söz başlarındaki "y" sesi Kumuk Türkçesinde korunmuş, buna karşılık Karaçay-Malkar Türkçesinde "c" sesine dönüşmüştür. Yani söz başlarındaki "c" sesi, "y" sesine dönüşmemiştir, tam tersine "y" sesi daha eski olduğu için "c" sesine dönüşmüştür. bkz., Ufuk Tavkul, Kumukça ile Karaçayca Arasındaki Başlıca Farklar, Tömer Dil Dergisi, Sayı: 7, Ankara, 1993, s. 27. (AA)

5. Sayın İ. Mızıulu burada yanılmıştır. Codex Cumanicus, bir yandan Kıpçak Türkçesini Avrupalılara öğretmek amacıyla, diğer yandan da Kıpçaklar arasında kendi ana dilleriyle Hıristiyanlığı yaymak için Avrupalılar tarafından hazırlanmış bir eserdir. Codex Cumanicus tek bir kişi tarafından hazırlanmamıştır. Birden fazla kişi tarafından kaleme alınan parçalarının bir araya toplanmasıyla meydana getirilmiştir. Bu eserin kimler tarafından ve nerede hazırlandığı belli değildir. Sadece 11.7.1303 tarihinde hazırlanmaya başlandığı bilinmektedir. Codex Cumanicus iki ana bölümden oluşmaktadır. "İtalyanca Codex" adı verilen birinci bölümde Latince, Farsça ve Kıpçakça sözler ile gramer kuralları yer alır. "Almanca Codex" adlı ikinci bölümde ise Hıristiyanlık inancıyla ilgili dua ve ilahiler, bilmece ve son kısmında Kıpçakça-Almanca bir sözlük bulunmaktadır. K. Grönbech, 1942 yılında, Codex Cumanicus'taki Kıpçakça sözlerin dizini Almanca

karşılıklarıyla düzenleyerek "Kuman Lehçesi Sözlüğü"nü (K. Grönbech, Komanisches Wörterbuch, Türischer Wortindex zu Codex Cumanicus, Kobenhavn, 1942) hazırlamıştır (bkz., K. Grönbech, Kuman Lehçesi Sözlüğü, Codex Cumanicus'un Türkçe Sözlük Dizini, Çeviren: Prof. Dr. Kemal Aytaç, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. VIII). Bu sözlükte yer alan Kıpçakça sözlerin hemen hemen üçte ikisi şekil ve anlam bakımından aynı şekilde bugün konuşulan Karaçay-Malkar Türkçesinin söz hazinesinde bulunmaktadır. Kalan üçte birinin yarısı Karaçay-Malkar Türkçesinde bulunan sözlere benzer sözlere (söz gelimi: Kıpçak: "azaş", Karaçay-Malkar: "acaş-" (yolunu şaşırma, kaybetmek); diğer yarısı da Karaçay-Malkar Türkçesinde olmayan sözlere. Olmayan sözlerin birçoğu da Moğolca, Arapça ve Farsça'dan Kıpçak diline girmiş yabancı sözlere. (A.A.)

6. Burada bir açıklama yapmak gerekir ki, Sayın I. Mızıulu'nun aslında Karaçay-Malkarlıların Kuzey Kafkasya'daki tarihî geçmişini çok eski zamanlara dayandırmaya çalıştığı için böyle bir tutum içine girdiği anlaşılmaktadır. Doğrusu, sayın I. Mızıulu'nun söylediği gibi, Karaçay-Malkarlıların etnik kökeni Hunlara, Bulgarlara ve Alanlara kadar dayanmaktadır. Ancak durum her ne kadar böyle ise de, Karaçay-Malkarlıların etnik oluşumunda Kıpçak Türklerinin çok büyük etkisi olduğu yadsınamaz. Kıpçaklar, Kuzey Kafkasya'ya gelen Türk kavimlerinin sonuncusudur ve Karaçay-

Malkarlıların etnik oluşumuna son noktayı koymuşlardır. Karaçay-Malkarlıların bugün konuştuğu dil tipik bir Kıpçak Türkçesidir. Bu yüzden aslında, Karaçay-Malkarlıların etnik kökeninde Kıpçak Türklerinin çok büyük etkisinin olduğunu söylemek için çok fazla delil göstermeye gerek yoktur. Kıpçak Türkçesini konuşan Karaçay-Malkarlıların etnik bakımdan da Kıpçak Türkleriyle bir ilişkisi olduğuna herhalde kimse itiraz edemez. (A.A.)

7. Sayın İ. Mızıulu burada yanılmıştır. Çünkü, Kabardey Çerkeslerinin büyük prensi Yinal'ın soyundan gelen Prens Kanuk'un "Tavsoltan" ve "Gilaksan" adında iki oğlu vardı. Yukarıda adı geçen köyler büyük bir ihtimalle Prens Kanuk'un oğulları olan Tavsoltan ve Gilaksan'a aittir. Hatta, eskiden "Küçük Kabardey" adıyla anılan bölgenin bir diğer adı da "Tavsoltan" idi. bkz., Noghumuka, Şora.B., Çerkes Tarihi, Baha Matbaası, İstanbul, 1974, s. 85,113. (AA)

8. Digorlar, Osetlerin bir koludur. Osetler, "Digor" ve "İron" şeklinde iki kola ayrılmaktadır. (A.A.)

9. Malkarlılar, Digorları (Osetleri) "Dilger" şeklinde adlandırılırlar. (A.A.)

10. Malkarlılarda, Basiyat'ın soyundan gelen prens sülaleleri ise şunlardır: Abay, Aydabol, Canhot, Şakman. bkz., Miller, V., Kovalevskiy, M., V Gorskih Obşcestvah Kabardr-Predanie O Proishojdenü Balkarskih Feodalov (Tavbiyev), Vestnik Evrope, Sayı: 4, Nisan, 1884, s. 555. (AA)

HISTORY IS THE RICHNESS OF A NATION

İsmail MIZIULU

Translation: Adilhan APPA

ABSTRACT

Karaçay-Malkar Turks make up a great body of the North-Caucasian Region.

After many years of investigation and discussion, it became clear that the Huns, Bulgarian and Alan-As Turkic communities played a considerable part in the ethnica formation of the

Karaçay-Malkar Turks.

The archaeological, ethnographic and linguistic data have proved that the Karaçay-Malkar Turks have a history of at least 5000 years in the area of north Caucasia.

Key Words:

Karaçay, Malkar, Kıpçak, Kirghia, Cultur, History, İskitler

История - богатство народа

Исмаил МЫЗУЛУ

Перевод:

Адилхан Аппа